

Vergaderjaar 2018–2019

21 501-32

Landbouw- en Visserijraad

Nr. 1173

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 17 mei 2019

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de vaste commissie voor Europese Zaken hebben op 10 april 2019 overleg gevoerd met mevrouw Schouten, Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President, over:

- **de brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President d.d. 4 april 2019 inzake geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 15 april 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1167);**
- **de brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President d.d. 5 april 2019 inzake verslag Landbouw- en Visserijraad van 18 maart 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1168);**
- **de brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President d.d. 23 maart 2019 inzake afschrift van de brief aan pulsvissers over de stand van zaken pulsvisserij (Kamerstuk 32 201, nr. 109);**
- **de brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President d.d. 1 april 2019 inzake appreciatie van de Europese Richtlijn oneerlijke handelspraktijken in de voedselvoorzieningsketen (Kamerstuk 34 953, nr. 5);**
- **de brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President d.d. 9 april 2019 inzake berichtgeving over bijenrichtsnoer (Kamerstuk 27 858, nr. 446).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Kuiken

De voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Veldman

De griffier van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Haveman-Schüssel

Voorzitter: Kuiken
Griffier: Goorden

Aanwezig zijn zeven leden der Kamer, te weten: Bisschop, Geurts, De Groot, Kuiken, Lodders, Ouwehand en Weverling,

en mevrouw Schouten, Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Vice-Minister-President.

Aanvang 14.05 uur.

De voorzitter:

We gaan snel beginnen, want het is al iets later dan 14.00 uur en we hebben een ingewikkelde vergadering, omdat er straks nog geschorst zal worden voor stemmingen en een regeling. Het is gewoon zoals het is. Dat kunnen we niet veranderen. Ik heb nog een paar huishoudelijke mededelingen. Er is in eerste termijn vijf minuten spreektijd. Ik sta twee interrupties per fractie toe, maar ik zou me kunnen voorstellen dat u zich met de vragen vooral tot de Minister richt. Mevrouw Bromet heeft zich afgemeld vanwege het informeren. Er zijn twee woordvoerders namens de VVD aanwezig. Ik ga ervan uit dat zij de spreektijd verdelen. Dat geldt ook voor de interrupties.

Ik geef als eerste het woord aan mevrouw Ouwehand.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Voorzitter. Ik heb vandaag maar één agendapunt: de bescherming van bijen, hommels en andere insecten. Het gaat dramatisch slecht met de bijen en andere insecten. Een derde wordt met uitsterven bedreigd, en de oorzaken zijn: verlies van leefgebied en het gebruik van landbouwgif. Nu heeft Europa de deuren wagenwijd opengezet voor hele gevaarlijke gifstoffen. De Partij voor de Dieren waarschuwt daar al jaren voor, ook met steun van de Kamer. Wij hebben in een motie gevraagd om in te zetten op een Europees moratorium op de gevaarlijkste stoffen – die neonics en fipronil – en als dat niet zou werken, op een nationaal verbod. Die motie is aangenomen, ook met steun van D66, maar dat nationale verbod kwam er niet, want er zou in Europa worden gewerkt aan een strengere toetsing: de Bee Guidance. Dat zou toch het allerbeste werken. Dus we werden afgewimpeld. Er werd gezegd: nee, dat gaan we niet in Nederland regelen; er komt een strengere Europese toetsing.

De Kamer is er al die tijd van uitgegaan, en mocht daar ook van uitgaan als je naar de stukken kijkt die het kabinet de Kamer heeft gestuurd, dat Nederland zich inzette voor daadwerkelijk – wat de Kamer had gevraagd – een strengere toetsing, zodat bijen, hommels en andere insecten konden worden beschermd tegen dat landbouwgif. We hebben al die tijd erop vertrouwd dat Nederland in het voorstanderskamp zat. Er moet strengere toetsing komen.

Toen kregen we eind 2018 signalen dat dat toch niet helemaal goed ging. Toen heb ik de Minister daarnaar gevraagd. Dat ging twee keer heel raar. De eerste keer was de Minister ziek. Daar kon ze verder ook niet zo veel aan doen. Maar de beantwoording was even zo hatseflats. En in het VAO werd het niet heel duidelijk. Ik vroeg de Minister: de Nederlandse positie was toch optimale bescherming van hommels en bijen? Daar heeft ze uiteindelijk op gezegd: u doet alsof er een andere positie is, maar dat is niet waar. Met andere woorden, we mochten er nog steeds van uitgaan dat Nederland inzette op een optimale bescherming van hommels en bijen.

Wij hebben gevraagd: wat is de positie van Nederland geweest, want wij horen dat er verschillende stukken hebben voorgelegen in SCoPAFF? Dat is dat geheime ambtenarenclubje waarin voorstellen worden voorbereid tot het uiteindelijk tot een stemming komt. Nee hoor, zei de Minister, we

hebben geen andere positie ingenomen. Ik vroeg: is er sprake van uitholling? Nou nee, zei de Minister. En wat blijkt uit de notulen van SCoPAFF van oktober 2018? Er is een rijtje met landen die voor de implementatie van het voorstel zijn om strenger te toetsen op de gevolgen voor bijen en hommels. Daarin staan landen als Oostenrijk, België, Denemarken, Finland, Frankrijk en Duitsland. En er is een rijtje landen dat ertegen is. In dat rijtje staan gezellige landen als Bulgarije, Tsjechië, Hongarije, Estland en Nederland. Dus Nederland heeft zich wel degelijk verzet tegen implementatie van een strenger toetsingskader om ervoor te zorgen dat bijen en hommels beter beschermd worden tegen landbouwgif.

Ik vind dit heel ernstig, echt heel ernstig. Het geeft alle aanleiding om hier de vertrouwensvraag op tafel te leggen. Maar ik wil meer informatie. Ik wil dat de Minister binnen een week een feitenrelaas naar de Kamer stuurt, want de besluitvorming over het definitieve voorstel is al snel en de Kamer moet kunnen controleren wat hier is gebeurd. Ik wil alle correspondentie tussen Nederland en de Europese Commissie. Ik wil inzicht in wat zich in SCoPAFF heeft afgespeeld. Ik wil dus alle feiten hebben. Welke voorstellen hebben daar gelegen, wat heeft Nederland daar ingebracht en hoe heeft Nederland zich daar opgesteld? Met wie heeft de Minister gesproken? Welke lobby is van invloed geweest? Kunnen wij de adviezen van het Ctgb, waar de Minister naar verwijst, als Kamer gewoon ook krijgen, zodat we kunnen controleren wat die adviezen precies zijn? Ik begrijp het oprecht niet. Tot nu toe is de boodschap altijd geweest dat Nederland zich inzet voor een betere bescherming van bijen en hommels. Toen het nog niet vastgestelde richtsnoer werd toegepast op die drie neonicotinoiden, zei de Minister ook in een brief aan de Kamer dat dat gebaseerd was op de wetenschappelijke laatste stand van zaken. Dus ook daar konden we uit concluderen: de Minister is voor het voorstel dat er nu ligt, zij heeft daar vertrouwen in. En nu blijkt toch uit stukken die zijn uitgelekt, dankzij bijvoorbeeld Follow the Money, dat dat anders ligt. Wij willen daar echt duidelijkheid over.

Ik ben in staat om vandaag de vertrouwensvraag al op tafel te leggen, maar ik houd me in. Maar dat feitenrelaas moet er echt komen. Dank u wel.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Ik leg hier even helder uit hoe het proces verloopt. Dan zou u eventueel in tweede termijn een VAO aanvragen. Dat zou dan het momentum zijn waarop u die afweging maakt. Het woord is aan de heer Geurts van het CDA.

De heer Geurts (CDA):

Dank u wel, voorzitter. Ik begin met de Landbouw- en Visserijraad. Een harde brexit kan nog steeds voorkomen worden. Dat is beter voor de samenleving en het Verenigd Koninkrijk, maar het is ook beter voor onze boeren en vissers. Toch moeten we voorbereid zijn als er een harde brexit komt. Eurocommissaris Hogan stelt dat de Europese Unie voorbereid is op een no-dealbrexit omwille van de enorme marktverstoring. De Eurocommissaris stelt maatregelen te nemen bij een no-dealbrexit. Wat zijn dat voor maatregelen en gaat de Minister deze ondersteunen? De Eurocommissaris voor Landbouw zei afgelopen maandag in een persconferentie ook dat de lidstaten binnen de staatssteunregels de ruimte hebben om de klap op te helpen vangen. Andere lidstaten zullen dit waarschijnlijk doen. De Minister ook? Ik zeg het maar eerlijk: ik heb nog een wrange smaak van de loze belofte van het voormalige kabinet toen de grens met Rusland door Poetin werd gesloten. Daarnaast wil ik opnieuw vragen hoe het staat met de voorbereidingen in het geval van een harde brexit. Ik vraag me af hoe de gesprekken met Stena Line over een inspectiepost voor levende dieren op het terrein verlopen. Die vraag leg ik

ook bij de Minister neer. Dat geldt ook voor de vraag: hoe verlopen de gesprekken met initiatiefnemers die een permanente oplossing van een keurpunt voorstaan? Ik lees in de media dat het vastzit op een stukje financiën. Kan de Minister daar duidelijkheid over verschaffen?

Voorzitter. Op de Landbouwwraad zal gesproken worden over de suikersector. Er werd beloofd dat er transparantie over de suikerprijs in de keten zal ontstaan. Niets is minder waar. Er alleen transparantie gekomen over de prijzen bij de telers. De suikerverwerkende industrie is de lachende in het geheel. Dat vind ik een zeer kwalijke zaak. Hoe gaat de Minister ervoor zorgen dat in de héle suikerketen de prijsvorming transparant wordt? Op deze manier bloedt de boer voor de handel en de supermarkten. Wat gaat de Minister hieraan doen?

Voorzitter. Op de Landbouwwraad zal onder andere gesproken worden over de langeretermijnstrategie voor klimaat van de Europese Commissie. De wereldwijde economische groei en het gebruik van fossiele energie hebben gevolgen voor onze omgeving. Daarom steunt het CDA het kabinet om samen met andere landen de emissies van broeikasgassen te beperken, zodat beleid meer effect heeft en we ook onze concurrentiepositie behouden. Het kabinet zet zich in voor een hoger Europees doel in 2030–2050 en voor een kopgroep met andere Europese landen. Daarover heb ik twee vragen. Gaat dat lukken en, zo ja, lukt het nog om het in 2019 eens te worden over die langeretermijnstrategie klimaat? Voert zij hierover ook gesprekken met haar landbouwcollega's in Europa? Wij vinden dat als dat niet lukt, wij ook onze eigen doelen moeten terugschroeven. We moeten als Nederland niet alleen in 2030 naar een veel hoger doel streven dan de rest van Europa.

Voorzitter. In de geannoteerde agenda lees ik dat de Minister tijdens de Raad een document zal presenteren over het Amsterdam Declarations Partnership ten aanzien van het voorkomen van ontbossing. Het CDA is een voorstander van het stellen van voorwaarden aan producten die we importeren, zodat deze voldoen aan de voorwaarden die we aan onze eigen landbouw stellen. Hoe wordt dit aan de orde gesteld in de handelsverdragen, zo vraag ik de Minister.

Voorzitter. Ik heb nog een laatste puntje, voor mijn eerste termijn van vandaag althans. Er is een akkoord bereikt over de wijziging van de meststoffenverordening. Daar heeft het CDA zich al jaren hard voor ingezet. We zijn blij dat deze stap gezet wordt. Het CDA wil dat we ondertussen verdergaan met de toelating van kunstmestvervangers. De vraag die ik daarbij heb, luidt: hoe gaat de Minister dit verder stimuleren en zich ervoor inzetten om dit ook in Europa mogelijk te maken?

Dank u wel.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Dan geef ik nu graag het woord aan de heer Bisschop van de SGP-fractie.

De heer Bisschop (SGP):

Voorzitter, dank u wel. Ik wil het als eerste hebben over de pulskorvisserij. Volgende week is namelijk de cruciale stemming in het Europees parlement over het dreigende pulskorverbod. De vraag daarbij is: werpt dit parlement onze visserij terug in de tijd, of kiest het voor innovatie en verduurzaming? Eind vorig jaar had het Europees parlement grote woorden over het klimaatbeleid. Het doel is 55% emissiereductie in 2030. Alle Europese regels moeten in lijn gebracht worden met het Parijsakkoord. En wie lijkt nu onze kotters die uit Urk, Stellendam en andere steden met de pulskor opstomen naar Parijs te torpederen? Uitgerekend het parlement. Het is volstrekt ongeloofwaardig.

Voorzitter. Ik moet eerlijk zeggen dat Eurocommissaris Vella een betere kijk heeft op de zaak. Deze week reageerde hij op de brandbrief die is ondertekend door de visserijwoordvoerders in deze Kamer van de zijde

van de VVD, de PVV, het CDA, de ChristenUnie, Forum voor Democratie en de SGP, op initiatief van de SGP. In die brief laat hij zich onverhuld positief uit over de pulskor. Hij wijst op het innovatierapport dat de Commissie eind 2020 op zal stellen, waarin ook de puls zal worden meegenomen. Daarom vraag ik de Minister waar zij nu op inzet. Overweegt zij om in de aanloop naar dat innovatierapport steviger van leer te trekken nu het de verkeerde kant op dreigt te gaan, en bijvoorbeeld ook heel duidelijk te waarschuwen voor een veto op het nieuwe visserijfonds of het Meerjarig Financieel Kader? Ik realiseer me dat dat stevige maatregelen zijn, maar laten we daar van Nederlandse kant duidelijkheid over geven. De Kamer heeft een SGP-motie aangenomen om de Minister-President naar Brussel te sturen. Mijn concrete vraag aan de Minister is: welke actie heeft de premier inmiddels ondernomen op dit dossier? Vissers moeten ondertussen allerlei boomkorren gaan kopen en de pulskor vervangen. Er staan files voor de werf, zou je kunnen zeggen. Mijn vraag aan de Minister is hoe coulant zij straks omgaat met de handhaving van eventuele fatale deadlines.

Voorzitter. Dan het landbouwbeleid. Mijn concrete vraag aan de Minister is: komt er meer ruimte voor markt- en prijsafspraken binnen de landbouw? In het Europees parlement zijn hierover enkele amendementen aangenomen. Bij de landbouwministers zie ik nog niet zo veel beweging. Mijn vraag aan de Minister is wat zij gaat doen om in lijn met die amendementen te komen tot markt- en prijsafspraken. Waar denkt zij uit te kunnen komen? Het Europees parlement stuurt ook aan op een regeling voor vrijwillige reductie van landbouwproductie. Hoe kijkt de Minister daartegen aan? Wat ons betreft is productiebeperking vooraf beter dan interventie en ontslag achteraf.

Dan nog een vraag over het Europese onderzoeks- en innovatieprogramma. Er ligt 10 miljard euro op de plank.

De voorzitter:

Pardon. Ik was te langzaam, maar de heer Geurts heeft een vraag over het vorige punt.

De heer Geurts (CDA):

Ik zat even te luisteren naar het betoog van mijn geachte collega Bisschop. Zei hij nou net dat de SGP voor productiebeperking is?

De heer Bisschop (SGP):

Ja, als dat in goed overleg kan en je op die manier maatregelen achteraf kunt voorkomen. Daar zijn wij altijd voor. Als je aan de voorkant beleid kunt formuleren waardoor je tot productiebeperking kunt komen, bijvoorbeeld rechten uit de markt nemen en noem het allemaal maar op, dan zijn wij daarvoor. Dat hebben we liever dan dat je achteraf moet ingrijpen omdat de productie de pan uit stijgt of omdat er andere problemen zijn.

De heer Geurts (CDA):

Ik zie aan de gebaren van mijn buurvrouw van de Partij voor de Dieren dat zij het daar helemaal mee eens is. Dan ga ik helemaal nadenken.

De heer Bisschop (SGP):

Ik kan me voorstellen dat je dan wantrouwend wordt als CDA.

De heer Geurts (CDA):

Ja, en ik zit ertussenin. Ik wil het dus nog een keer vragen. We hebben af en toe melkpoeder in de opslag. Meent de SGP daadwerkelijk dat dat dus niet meer mag gaan voorkomen op Europees niveau? Ik ben ook wel heel benieuwd hoe de SGP-fractie dit dan verder denkt te moeten gaan uitwerken. Betekent productiebeperking dat we in Nederland alleen

minder koeien gaan houden? Hoe gaan we dat zien? Misschien kan de heer Bisschop daar wat meer duidelijkheid over geven.

De heer **Bisschop** (SGP):

Dat zou typisch een punt zijn waarover je het debat moet voeren en tot gemeenschappelijke besluiten moet komen. Het Europees parlement zet in op een regeling voor een vrijwillige reductie van landbouwproductie. Daar kan de SGP zich wel in vinden, omdat wij ook zien dat als je daar geen duidelijke afspraken over maakt, de sector zichzelf ook in de vingers kan snijden. Dan denk ik dat het verstandiger is om vooraf, op basis van vrijwilligheid, tot afspraken te komen dan achteraf met allerlei pleisters, noodverbanden en ingrepen te moeten komen. Dat is een kwestie van goed beleid, volgens mij.

Voorzitter. Dan de Europese onderzoeks- en innovatiegelden. Er ligt 10 miljard euro op de plank voor Horizon Europe. Twee van de vijf missies daarvan raken de landbouw: de waterkwaliteit en de bodemgezondheid. Mijn vraag aan de Minister is of zij er samen met het bedrijfsleven voor gaat zorgen dat onze landbouwsector voor op de bok zit en dus ook echt gebruik kan maken van die gelden.

Het volgende puntje betreft de GMO-subsidies. Vijf telersverenigingen hebben inmiddels subsidie aangevraagd ter waarde van 21 miljoen euro. Een paar jaar geleden lag dit bedrag nog op 80 miljoen. 21 miljoen is natuurlijk meer dan niks, maar de eisen zijn zo streng – ze zijn strenger dan in andere Europese landen – dat veel geld op de plank blijft liggen. Grote telersverenigingen haken af. Dat zijn gemiste kansen. Neemt de Minister hier genoegen mee, of gaat ze in overleg met telersverenigingen om te kijken hoe we meer Europees geld binnen kunnen slepen? We betalen tenslotte genoeg aan Brussel. Het zal me verweten worden dat dat een beetje populistisch klinkt, maar het is wel zo.

Voorzitter. Tot slot vrees ik dat ik mijn geachte collega Ouwehand een beetje moet teleurstellen. Het gaat over Bee Guidance. Daar is een discussie over losgebrand. Het is haar goed recht om daar heel zwaar op in te zetten en de vertrouwensvraag alvast boven tafel te laten hangen. De effecten van middelen op de bijenstand moeten natuurlijk beter bekeken worden, maar de stand van zaken is niet zodanig dat je daar nu al forse maatregelen in kunt nemen en scherpe conclusies over kunt trekken. Er wordt gevraagd om onderzoek waar nog niet eens onderzoeksmethoden voor beschikbaar zijn, of waarvoor de onderzoeksmethoden ontoereikend zijn. Ik wil de Minister een compliment maken voor het feit dat ze zich op dat punt gewoon realistisch opstelt en zegt dat het wel ergens toe moet leiden en ergens toe moet dienen.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank. Dan geef ik nu graag het woord aan de heer De Groot van D66.

De heer **De Groot** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Ik heb drie punten. Het zal in de komende Landbouwrapport ook gaan over het akkoord van Parijs. Wat D66 betreft speelt de bodem een belangrijke rol in de uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan. In het stellen van voorwaarden aan vergroening is Brussel altijd heel creatief, maar dat leidt er uiteindelijk toe dat er allemaal regeltjes worden uitgestrooid over de boeren, bijvoorbeeld over hoe ze moeten omgaan met de bodem. Maar die leiden soms niet daadwerkelijk tot een andere omgang met die bodem, alleen tot het volgen van de regeltjes. Dat zie je nu eigenlijk gebeuren met de gewassen die moeten worden ingezaaid in de winter. Dat gebeurt allemaal keurig en vervolgens worden ze dan weer met glyfosaat weggespoten, terwijl het geheel er toch om zou moeten gaan dat we op een andere manier stikstof gaan

vastleggen en anders met de bodem gaan omgaan. Hoe gaat de Minister er in de uitwerking van het Europees landbouwbeleid voor zorgen dat het voor de boeren, landbouwers duidelijk is wat de doelen zijn die moeten worden bereikt, dat ze ook de vrijheid krijgen om die doelen te bereiken, maar dat de doelen uiteindelijk wel worden gehaald? Is de Minister daarover aan het nadenken of gaan we weer vervallen in het voorschrijven van allerlei maatregelen, die dan braaf worden gevolgd zonder dat er echt een verbetering optreedt?

Voorzitter. Het tweede punt is de oneerlijke handelspraktijken. Ik heb een zorg die mij al langer bezighoudt over de positie van de supermarkten. Ik kom daar niet uit. Ik ben een optimistisch mens, dus normaal heb ik altijd wel een oplossing of denk ik: daar komen wij wel uit. Maar bij die supermarkten zie je twee dingen gebeuren. Het eerste is dat ze niet van zins zijn om mee te investeren of commitment uit te spreken voor langetermijninvesteringen, bijvoorbeeld in nieuwe stalsystemen, kringlooplandbouw of verbetering van dierenwelzijn. Het tweede probleem is dat, zodra er marge ontstaat op het boerenerf, die wordt afgeroomd. Zo komt het dat boeren zelfs bij duurzaamheidsinitiatieven uiteindelijk nog worden gedwongen om op kostprijs te concurreren, daarbij bedenkend dat supermarkten duurzame producten tegen een veel hogere marge in de markt zetten dan de onderste laag van de schappen, zal ik maar zeggen, de basisproducten.

Neem dat gegeven en het feit dat er nu allerlei nieuwe, mooie initiatieven in het regeerakkoord zijn vastgelegd om oneerlijke handelspraktijken tegen te gaan. Daar is nu recentelijk Europese regelgeving over gekomen. De Minister heeft ons bericht over diverse initiatieven in een brief van juni 2018. Is zij bereid om eens op een rijtje te zetten welke mogelijkheden er nu allemaal zijn en daarbij de scenario's te verkennen om het meest vergaande te doen om die supermarkten eindelijk eens een keer tot redelijkheid en leiderschap te dwingen, en ze te laten meehelpen aan de transitie van de Nederlandse landbouw, die zo hard nodig is? Dit is echt een ongelofelijk lastig punt. En ja, ik weet dat er maar 30% voor de Nederlandse markt is, maar over de Duitse grens zijn er ook supermarkten, waar het niet veel anders is. Die mechanismen zorgen ervoor dat we niet uit de huidige situatie komen.

Voorzitter. Het volgende onderwerp is het Bee Guidance Document. De D66-fractie heeft daar de volgende vragen over. Er is een concept gepresenteerd in 2013–2014. Daarin zijn allerlei statistische methodes neergelegd om aan te tonen dat bestrijdingsmiddelen niet schadelijk zijn voor wilde bijen, hommels en honingbijen. Wat is nou de achtergrond geweest van de wetenschappers? Die moeten dat niet zomaar hebben gedaan; die hebben daar een voorstel gedaan. Kunt u eens reflecteren op wat de gedachte is geweest achter het oorspronkelijke document? Ik neem aan dat er consensus is geweest onder de wetenschappers van toen in de zin van: we moeten deze voorwaarden stellen om vast te stellen dat bestrijdingsmiddelen niet gevaarlijk zijn voor bijen. Daarvoor was het document bedoeld. Graag een reactie van de Minister daarop. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Heel hartelijk dank. Mevrouw Ouwehand heeft een vraag aan u.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Ik vind dat een goede vraag van de heer De Groot. Ik zou daar via de heer De Groot aan willen toevoegen of de Minister kan bevestigen dat ook medewerkers van het Ctgb aan dat oorspronkelijke document hebben meegeschreven. Mijn vraag aan de heer De Groot is welke informatiepositie hij had. Ik heb een van zijn moties uit september 2017 teruggevonden. Toen vroeg hij de regering om zich op Europees niveau in te zetten voor aanvaarding. Minister Kamp, die toen die portefeuille even in

zijn mandje had, zei: dat is ondersteuning van beleid. Was D66 toen niet ook van mening en had D66 toen ook niet het vertrouwen dat Nederland de positie had dat het voorstel moest worden aanvaard? Was dat ook waar D66 van uitging op basis van onder andere deze motie en het oordeel van de Minister toen?

De heer **De Groot** (D66):

Waar het D66 om gaat, is dat er consensus komt onder de wetenschappers. Het is een lastig onderwerp. Het is niet zo dat wij dat als Kamer zomaar even beter weten; wij zijn geen toxicologen. Het gaat erom dat de Minister ervoor heeft te zorgen dat er consensus komt onder de wetenschappers en daaraan een bijdrage heeft te leveren. Maar dan blijft de vraag: doe je dat door te onderbouwen waarom dat oorspronkelijke document goed was of ga je de andere richting in om aan te geven met onderzoeken waarom dat oorspronkelijke document niet goed was? Ook mijn vraag aan de Minister is: welke richting is er nou gekozen om uiteindelijk dat document te gaan vaststellen en daarmee te gaan werken?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Kijk, ik begrijp het wel. Als je regeringspartij bent, dan probeer je zo veel mogelijk te duiken en te downplayen tot je echt niet meer anders kan, maar mijn vraag was heel specifiek...

De heer **De Groot** (D66):

Ik maak echt bezwaar tegen dit soort ongelofelijk rare uitingen!

De heer **Bisschop** (SGP):

Insinuaties.

De heer **De Groot** (D66):

Insinuaties. Helemaal klaar mee!

De **voorzitter**:

Waarvan akte. Mevrouw Ouwehand, wilt u gewoon even uw vraag stellen?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Ja, voorzitter. Dan weer even terug naar de feiten. D66 bemoeit zich net als de Partij voor de Dieren heel vaak met Europese besluitvorming, probeert duidelijkheid te krijgen over de positie van Nederland en komt af en toe met moties waarin zij zeggen: er ligt een voorstel van de Europese Commissie; Nederland moet daarvoor zijn of juist tegen. En ze hebben moties waarin ze de Nederlandse regering ertoe oproepen om te zeggen: hé, er ligt hier een voorstel, waar wij al voor zijn; probeer je in te zetten voor aanvaarding. In die laatste categorie viel die motie van 2017. Ik vraag gewoon, gelet op die motie en de reactie van de Minister toen, of D66 er ook van uitging dat Nederland zich zou inzetten voor aanvaarding van het voorstel dat allang voorlag en waarvan de heer De Groot terecht zegt dat dat niet voor niks is geschreven, dat mensen dat hebben geschreven die goed naar de materie hebben gekeken. In die motie vraagt hij om aanvaarding. Ging hij ervan uit dat Nederland voor dat voorstel was?

De heer **De Groot** (D66):

De Partij voor de Dieren heeft een manier van politiek bedrijven waar ik steeds meer moeite mee krijg. Wat ik belangrijk vind, is dat wij hier met dit soort ernstige kwesties omgaan op een manier... U stelt een vertrouwensvraag en u gaat daar met een politiek overheen met een hele kleine p. Dit is een onderwerp dat ongelofelijk belangrijk is. Het lot van de bijen gaat D66 niets minder aan dan de Partij voor de Dieren. Dat laat ik mij niet afnemen. Dat u hier de betere idealen heeft; niets daarvan! Dus ik ga ook

niet in op uw vraag. Ik heb daar gewoon helemaal geen zin in, want u bent wel in staat om in de krant de integriteit van collega's in twijfel te trekken, om de betere mens uit te hangen. Uw idealen zijn helemaal niet anders.

De voorzitter:

Oké. Ook u vraag ik om nu af te ronden.

De heer De Groot (D66):

Ik vind dit geen manier van politiek bedrijven. U stelt een vertrouwensvraag. U heeft zich te richten op de Minister. U kunt het dan verder in uw eentje doen, want op geen enkele manier van samenwerken gaat u in.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

De heer De Groot zal wel weer heel boos worden als ik dit benoem, maar dat hij ervoor kiest...

De voorzitter:

Sorry. Ik hou van een ferm debat, maar we spreken nog steeds via mij als we elkaar een vraag stellen. Ik heb het u allebei nu even gegund – het mag af en toe even knetteren – maar ik wil nu dat we weer naar de orde van het debat gaan. Als u een vraag stelt, doet u dat via mij. Anders sta ik gewoon geen interrupties meer toe. Nu even opnieuw en dus niet «u» of «uw». Gewoon even: mevrouw de voorzitter, ik zou de heer De Groot dit willen vragen. Andersom idem dito.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Voorzitter, volgens mij heb ik gezegd: de heer De Groot. Maar ik wil graag benoemen dat de heer De Groot op de persoon speelt, dat dat veel zegt en dat ik nog steeds geen antwoord heb gekregen op mijn vraag of D66 er samen met de Partij voor de Dieren en de rest van de Kamer van uitging, gelet op de communicatie vanuit het kabinet, dat Nederland voor het voorstel was waarvan de heer De Groot terecht heeft gezegd dat dat er niet voor niks is gekomen en dat verstandige mensen daarover hebben nagedacht, de wetenschappelijke stand van zaken hebben bekeken en hebben gezegd: als je op deze manier een nieuw richtsnoer maakt ten opzichte van het oude richtsnoer uit 2002, dan kun je bijen en hommels effectief beschermen. Was D66 in de veronderstelling dat Nederland voor dat voorstel was?

De heer De Groot (D66):

Die vraag heb ik in eerste instantie beantwoord.

De voorzitter:

Mevrouw Ouwehand, afrondend.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Ik weet niet wat het antwoord daarop is. Dat was mij niet helder. Maar dan trek ik de conclusie, gelet op de motie die D66 heeft ingediend en het oordeel van de Minister, dat we ervan uit mochten gaan dat Nederland voor dat voorstel was. Dan zou mijn laatste vraag zijn: wat vindt de heer De Groot er dan van dat we uit uitgelekte notulen uit de SCoPAFF moeten lezen dat Nederland in het kamp van de tegenstanders zat toen het ging over de implementatie van dit voorstel?

De heer De Groot (D66):

Ik verwijs naar mijn eerste antwoord.

De voorzitter:

U was klaar met uw eigen termijn. Dan geef ik nu graag het woord aan mevrouw Lodders van de VVD.

Mevrouw **Lodders** (VVD):
Voorzitter, wilt u mij na twee minuten een seintje geven?

De **voorzitter**:
Ja.

Mevrouw **Lodders** (VVD):
Voorzitter. Ik ga gelijk naar de inhoud. Met betrekking tot de voortgang van het gemeenschappelijk landbouwbeleid staat een gedachtewisseling op de agenda. Ik heb het al vaker aangegeven: van gedachten wisselen is altijd goed, maar besluitvorming over allerlei aanvullende doelen kan pas plaatsvinden op het moment dat duidelijk is welk budget voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid beschikbaar is. Ik vraag de Minister nogmaals te bevestigen dat de ruimte voor deze Kamer er op een later moment is om die definitieve richting te bepalen.
Ik heb begrepen dat er in de landbouwcommissie al over een aantal amendementen is gestemd. Kan de Minister bij het verslag van deze LNV-Raad wat uitgebreider ingaan op waar de Europese Commissie nu precies staat? We hebben het er vorige keer ook al over gehad, maar ik wil nog even een bevestiging: de laatste vergadering van dit Europees parlement komt eraan. Naar mijn informatie wordt er niet gestemd. Ik hoor graag de bevestiging.
De heer Geurts heeft een aantal terechte vragen gesteld over de CO₂-doelen. Daar sluit ik me kortheidshalve bij aan.
Inmiddels is in deze commissie een aantal keren gesproken over de Bee Guidance. De brief die de Minister gisteren naar de Kamer heeft gestuurd, is helder. Het is ook de lijn die mijn fractie ondersteunt. De Nederlandse inbreng is gebaseerd op de adviezen van het Ctgb. Het gaat over technisch-wetenschappelijke deskundigheid, over kwaliteit en over praktische uitvoerbaarheid. Al eerder heb ik aangegeven – dat is al langer geleden – dat de Bee Guidance, zoals deze er nu ligt, niet werkbaar is. Ik ben dus blij dat de Minister van mening is, en zich ook op deze wijze heeft opgesteld, dat het goed is om aandacht te hebben voor de bij, maar dat er wel meetbare en realistische doelen moeten zijn.
Voorzitter. Dat Nederland op de goede lijn zit, daarmee kun je het eens of oneens zijn. Dat wordt ook bevestigd door het feit dat er ook andere lidstaten...

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Lodders** (VVD):
Ja, ik rond af. Zestien lidstaten met dezelfde gevoelens.
Mijn laatste vraag gaat over het rapport van de WUR over de varroamijt. Kan de Minister dit rapport naar ons toezenden met een appreciatie voor het AO Gewasbeschermingsmiddelen?

De **voorzitter**:
Hartelijk dank. Dan geef ik nu graag het woord aan de heer Weverling.

De heer **Weverling** (VVD):
Dank u wel. Wat ons betreft geen opmerkingen over de brexit, omdat daarover momenteel in de plenaire zaal wordt gesproken. Volgende week is de plenaire stemming in Brussel over de puls. Helaas heeft alle druk vanuit Nederland niet geholpen om de vissers deze innovatieve en duurzame vistechiek te laten behouden. Door diverse partijen in dit huis is op initiatief van de SGP een gezamenlijke brief gestuurd. Gelukkig is daar onlangs positief op gereageerd. Maar helaas zal dat denk ik ook niet mogen baten. De Minister heeft de pulsvissers uitstel gegeven van hun vergunning tot juni dit jaar. De nieuwe verordening zal waarschijnlijk per

1 juni ingaan. Kan de Minister aangeven hoe die verordening dan uitgevoerd gaat worden en of er dan in dat geval ook nog sprake is van een overgang?

Dan de oneerlijke handelspraktijken. Er is een akkoord bereikt over die praktijken in de voedselvoorzieningsketen. Goed om te zien dat we als Nederland hier een goed resultaat hebben bereikt, in het voordeel van onze boeren en tuinders. Goed ook dat er wordt gewerkt met verschillende categorieën, zodat leveranciers worden beschermd. Bedrijven worden dus beschermd tegen uitwassen van een afnemer uit een hogere omzetcategorie. Wat betekent dit voor de bedrijven in de categorie tot 350 miljoen omzet? Worden die automatisch beschermd tegen bedrijven met oneerlijke handelspraktijken die meer dan die 350 miljoen omzet hebben? Kan de Minister aangeven hoe de richtlijn wordt geïmplementeerd in Nederland en hoe ze het toezicht door de ACM denkt te gaan invullen? Wanneer kunnen we het kabinetsvoorstel verwachten om oneerlijke handelspraktijken en verstoorde marktmacht in de voedselketen aan te pakken? Er is namelijk afgesproken dat er bij de ACM een speciaal team komt voor de agro-nutriketen, met extra bevoegdheden om oneerlijke handel tegen te gaan.

Dan is er in het EP gestemd over het nieuwe GLB. De drie rapporten die zijn aangenomen door de landbouwcommissie van het EP bevatten onvoldoende wijzigingen die nodig zijn om de GMO-verordening ten gunste van de moderne Nederlandse groente- en fruitsector structureel te hervormen. Met name artikel 160 van Raadsverordening 1308/2013 is problematisch en leidt tot onvoldoende toegang tot de Europese middelen en daarmee tot een scheef level playing field. Wij pleiten er dan ook voor dat de Minister alsnog de hiaten voor de Nederlandse producentenorganisaties in de GMO-verordening binnen de Europese Raad gaat aankaarten. Is zij dat ook van plan om te doen?

Dan de digitalisering. Gister vond de Digital Day plaats in Brussel. Digitalisering in de land- en tuinbouw zal steeds belangrijker worden. Denk aan drones, robotica en internet. Het kan allerlei innovaties stimuleren. Onderschrijft de Minister dit en kan de Minister aangeven wat daar gisteren namens Nederland is ingebracht?

Dan tot slot de ontbossing, wereldwijd een groot probleem. Het is van belang dat Europa hiervoor een duidelijke aanpak heeft. De Commissie komt ook voor de zomer met een ambitieus plan van aanpak. Dat is goed nieuws. Maar ons bereiken ook steeds meer signalen over grootschalige bomenkap in Nederland, onder andere door Staatsbosbeheer. Hoe kan een Minister dit rijmen met de klimaatopgave die we met elkaar hebben? Is het niet zonde dat er zo veel bomen in Nederland worden gekapt? Dank u wel.

De voorzitter:

Hartstikke goed, hartelijk dank. We schorsen dit algemeen overleg ter voorbereiding op de Landbouw- en Visserijraad voor tien minuten. Wij zien elkaar hier iets voor tien voor drie terug. Ik ga dan stipt op tijd beginnen.

De vergadering wordt van 14.39 uur tot 14.50 uur geschorst.

De voorzitter:

Zullen wij verdergaan met het debat? Dank aan de Minister. Daar was ik even niet mee gestart. Misschien ook goed voor u te weten dat de heer De Groot vandaag jarig is. Dat is een heuglijk iets; daar had ik natuurlijk ook even mee moeten beginnen, dus van harte gefeliciteerd. Minister, mag ik u vragen om de beantwoording te doen?

Minister Schouten:

Voorzitter. Dat zal ik doen, maar niet zonder dat ik ook eerst mijn felicitaties uitspreek aan de heer De Groot. Fijn dat hij toch op zijn verjaardag hier in ons midden is en ook nog een inhoudelijke bijdrage heeft geleverd aan het debat.

Ik doe het vandaag maar even op volgorde van spreker. Ook gezien de omvang van de groep en de diversiteit aan onderwerpen hoop ik dat de meesten daarmee kunnen instemmen.

Dan begin ik bij mevrouw Ouwehand. Zij heeft, zoals ze zelf heeft aangegeven, haar spreektijd helemaal benut voor het punt van de vaststelling van de Bee Guidance. Zij heeft mij ook gisteren gevraagd om een brief te sturen naar aanleiding van een artikel dat verschenen is in Follow the Money. Zij heeft gevraagd wat daarvan waar is en heeft wat nadere punten geduid. Ik heb die brief gisteren gestuurd, waarin ik heb aangegeven hoe Nederland is gevaren en nog steeds vaart in het hele dossier van de Bee Guidance.

Mevrouw Ouwehand vroeg ook in haar bijdrage om een feitenrelaas. Laat ik u dan nu gewoon even meenemen. Misschien is het goed om even de stappen door te nemen die gezet zijn in het hele dossier rondom de Bee Guidance.

In 2013 heeft EFSA een bijenrichtsnoer opgesteld. Nederland was toen een van de initiatiefnemers van de expert-workshop over het richtsnoer, omdat Nederland het belangrijk vond dat er een duidelijk kader zou gaan komen om de middelen te toetsen met het oog op de bescherming van de bij. Dus Nederland was ook echt wel een partij die daar actief mee aan de slag ging. Maar ook bij de expert-workshop die toen belegd was, was de conclusie overall dat op onderdelen de uitwerking van het richtsnoer dat er toen lag, nog verbetering nodig had.

Dan komen we in 2014 terecht. Toen is het bijenrichtsnoer op meerdere momenten besproken in het SCoPAFF. Maar de conclusie daar was dat er geen consensus werd bereikt over hoe dat richtsnoer er nou precies zou moeten uitzien. Wij hebben, voor zover we dat nu hebben kunnen nagaan, geen schriftelijke inbreng geleverd in 2014.

Dan komen we in 2015. Dan is er geen voortgang. Het richtsnoer is in dat jaar ook helemaal niet meer besproken in het SCoPAFF, om ook even te laten zien hoe lang dit soort processen lopen.

In 2016 is er, in juni, een schriftelijke commentaarrronde. In die commentaarrronde pleit Nederland voor een gefaseerde invoering met een mandaat aan de EFSA om de onderdelen uit te werken die nu nog niet ingevoerd worden. Dat is juist gedaan met het oog op het tempo. Het duurde lang, er waren al veel zaken die lang bleven liggen en Nederland zei op enig moment: «Ga gewoon over naar een gefaseerde invoering, daar waar de consensus wél is. Dan heb je in ieder geval iets in handen. En geef ook EFSA dan vervolgens het mandaat om daar nog verder aan te werken waar er géén overeenstemming over is.»

In 2017, in januari, levert Nederland wederom schriftelijk commentaar met deze strekking: ga over tot gefaseerde invoering en zorg dat EFSA op het tweede deel, waar nog geen overeenstemming is, mandaat heeft om daaraan verder te werken.

11 december in 2017 stuur ik een Kamerbrief over de neonicotinoïden. In een bijlage daarbij wordt ook ingegaan op de tekortkomingen van het bijenrichtsnoer. Dat waren de tekortkomingen over de veldstudies en het niet-betrekken van de laatste wetenschappelijke inzichten.

In april 2000 schrijf ik weer een brief over de neonicotinoïden. Bij die brief zit de bijlage van het advies van het Ctgb over het bijenrichtsnoer. September en november afgelopen jaar: schriftelijke inbreng van Nederland aan de Europese Commissie. Wat wij daar hebben aangeleverd, heb ik gisteren als bijlage meegestuurd in de brief die u heeft aangetroffen.

En 2019. Wij blijven pleiten voor de gefaseerde invoering van het richtsnoer, en ik heb in maart, zeg ik even uit mijn hoofd, ook Kamer-

vragen daarover beantwoord. Ik heb dat ook gisteren in de brief nog een keer herhaald.

Kortom, dat zijn de stappen die zijn gezet, dus het feitenrelaas waar mevrouw Ouwehand eigenlijk om vraagt. Daarbij vraagt ze ook: wat is het advies van het Ctgb? Dat heb ik vorig jaar gestuurd en ondertussen is daar niets aan veranderd, want er is geen nieuw richtsnoer dat er nu ligt. Over wat er ligt, heeft u de mening van het Ctgb.

Mevrouw Ouwehand vraagt mij ook: wat is elke keer de stelling van Nederland in het SCoPAFF? Volgens mij ben ik zelf degene geweest die proactief uw Kamer is gaan informeren over de standpunten in het SCoPAFF. Dat gebeurde daarvoor helemaal niet, maar ik vond zélf dat de Kamer recht had op informatie vooraf, zodat de Kamer daar ook op kan acteren op het moment dat zij daar wat van vindt. Mijn conclusie is dat dat ook veelvuldig gebeurt, maar dat is ook uw recht. Juist om daar heel transparant in te zijn, heb ik die zaken elke keer nu zelf ook naar uw Kamer gestuurd.

Dus ik denk dat eigenlijk alles wat mevrouw Ouwehand vraagt nu in haar handen is en dat zij met dit feitenrelaas daarbij de informatie heeft waarom wij doen wat we aan het doen zijn.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Nee, voorzitter, dit is niet het feitenrelaas waar we naar vragen. Er zijn ongelofelijk veel vragen gerezen door de beantwoording van de Minister op de vragen die we hebben gesteld, door de signalen die we ontvingen, door uitgelekte stukken uit de SCoPAFF-notulen en de stukken die Follow the Money in handen heeft. En ook de bijlagen die de Minister dan alsnog aan de Kamer heeft gestuurd, dus de e-mails die ze naar de Europese Commissie heeft gestuurd. Wij hebben steeds gevraagd: wat is de positie van Nederland in SCoPAFF? Welke voorstellen liggen daar voor? En dan zegt de Minister: ik informeer u wel als er een voorstel ter stemming ligt. Dat is raar, want in het stuk dat ze nu naar de Kamer heeft gestuurd, een e-mail aan de Europese Commissie, geeft ze duidelijk aan wat de bezwaren van Nederland zijn en daar schrijft ze ook: «Meer achtergrond voor onze positie vindt u in de toelichting hieronder.» Daar hebben wij naar gevraagd: de positie van Nederland in die discussie. Die is relevant omdat dat richtsnoer al in 2013 is gepresenteerd; hij is nog steeds niet geïmplementeerd en er wordt in die geheime ambtenarencomités gewerkt aan een alternatief voorstel. Pas als dát er ligt, informeert de Minister de Kamer over of Nederland daar voor of tegen gaat zijn.

De voorzitter:

Afrondend in een vraag.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Voorzitter, ik hecht eraan dat u me hier de ruimte voor geeft, want het gaat over het informeren van de Kamer. Ik heb het nadrukkelijk gevraagd.

De voorzitter:

Mevrouw Ouwehand, ik geef u overal de ruimte voor, maar u geeft een uitgebreide toelichting. Ik wil nu dat het een afrondende vraag is, zodat de Minister kan antwoorden en daarna krijgt u gelegenheid om nóg een vraag te stellen.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Zo is dat. Dus ik wil alsnog het feitenrelaas, alle correspondentie met de Europese Commissie, alle voorstellen die in SCoPAFF hebben voorgeleggen, de positie van Nederland daarin. Mij heeft informatie bereikt dat er 26 verschillende voorstellen zijn besproken in SCoPAFF. Ontkent de Minister dat hier, of erkent zij dat er verschillende voorstellen hebben gepasseerd in de loop der jaren en dat de Kamer recht heeft op informatie

over hoe Nederland zich ten opzichte van die verschillende versies heeft opgesteld?

Minister Schouten:

De gang van zaken is als volgt. Er is een bijenrichtsnoer gepresenteerd door de EFSA. Dat is nadrukkelijk gepresenteerd om te kijken hoe dat wordt gezien door de lidstaten: is dat werkbaar, ja of nee? Nederland vond op twee punten dat daar nog verbeteringen moesten worden doorgevoerd. Het eerste was de wijze waarop het veldonderzoek was vormgegeven. Wij vonden dat niet werkbaar. Het tweede was het meenemen van de meest recente informatie, in dit geval over de chronische toxiciteit. Ik heb de Kamer daarover zelf geïnformeerd. Ik weet niet precies wat mijn voorgangers allemaal hebben gedaan, maar ik heb dat wel al eerder gepresenteerd. Die twee punten heeft Nederland steeds ingebracht omdat wij vonden dat op die twee punten verbeteringen moesten worden aangebracht. Ik weet niet hoeveel voorstellen er precies hebben voorgelegen. Dat kan ik nu even niet reproduceren. Daar wil ik gewoon netjes in zijn. Er liggen niet steeds nieuwe voorstellen ter stemming of iets dergelijks voor. Het is een continu proces waarin je met elkaar bekijkt hoe lidstaten aankijken tegen wat er gebeurt. Het uitgangspunt is nog steeds de Bee Guidance, die in 2013 door de EFSA is neergelegd. Als er gevraagd wordt hoeveel voorstellen er zijn, is dat in principe één voorstel, want de discussie gaat nog steeds over de vraag hoe we de Bee Guidance verder brengen. Zo gaat het. Ik denk dat ikzelf juist degene ben geweest die de Kamer heeft geïnformeerd over hoe er gestemd wordt en wat er gedaan wordt in de SCoPAFF. Er vinden op heel veel plekken discussies plaats, ook in Europa, over hoe bepaalde zaken gaan. Ik ben transparant geweest over onze inbreng in die discussies. Ik kan daar niet zo heel veel anders van maken dan wat mevrouw Ouwehand vraagt.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Als de Minister dat werkelijk meent – ik begin weer boos te worden – dan ligt de vertrouwensvraag echt op tafel. We hebben gevraagd naar de positie in SCoPAFF en niet naar de stemmingen. En over de positie in SCoPAFF: de Minister zegt dat de veldstudies verbeterd zouden kunnen worden. Mij bereiken signalen van wetenschappers die hier heel actief bij betrokken zijn dat er een oude Bee Guidance uit 2002 is, die allemaal loopholes heeft met betrekking tot de veldstudies. De nieuwe Bee Guidance zorgt dat de criteria aan de veldstudies zo zijn dat bijen en hommels daadwerkelijk worden beschermd. Nederland pleit actief voor het schrappen van die criteria. Dat is iets heel anders dan het signaal dat het kabinet de Kamer voortdurend heeft gegeven: wij zetten in op de Bee Guidance en daar kunnen nog wat verbeteringen in plaatsvinden. Dit is geen verbetering, maar een uitholling. Ook daar heb ik de Minister specifiek naar gevraagd. Ik vroeg of er sprake is van een uitholling. Nee, zei de Minister. Dus het lijkt mij beter als wij deze discussie voortzetten op basis van alle onderliggende stukken, zodat de Kamer kan controleren hoe het Nederlandse kabinet zich sinds 2013 heeft opgesteld. Ik wil die informatie gewoon hebben.

Minister Schouten:

Ik zal kijken wat voor informatie ik nog kan sturen. Maar laat ik even één ding zeggen. Er zit een suggestie in dat wij actief bezig zijn om een Bee Guidance, waar wij zelf juist voor gepleit hebben, tegen te werken, uit te hollen en dergelijke. Ik heb gisteren in mijn brief proberen aan te geven hoe de Nederlandse positie is in deze discussie, welke afwegingen er gemaakt worden en vanuit welke positie daarover gedacht wordt. Ik kan echt met de hand op mijn hart zeggen dat het een oprechte positie is. Dat is niet een positie om maar even alles uit te gaan hollen. Nee, wij willen vooral dat er een Bee Guidance komt die goed toepasbaar is en waarbij

ook de laatste wetenschappelijke inzichten worden betrokken, zodat we daarmee ook echt een guidance kunnen vaststellen waarmee we verder kunnen. Ik vind dat die discussie ook al veel te lang duurt; laat dat ook duidelijk zijn. Sterker nog, Nederland heeft er steeds op aangedrongen, zoals ik net heb aangegeven in het feitenrelaas, om gefaseerd in te voeren, om alvast de dingen in te voeren waar in ieder geval consensus over is, omdat je anders kansen laat liggen. Dat is tot nu toe ook niet gebeurd.

We hebben nu gezegd dat er binnen twee jaar echt een knoop doorgemaakt moet worden omdat dit allemaal veel te lang duurt. Nogmaals, wat ons betreft kunnen de dingen ingevoerd worden waar al consensus over is. Over alles wat daarna nog komt, moeten we binnen twee jaar uit zijn omdat het anders niet opschiet. We hebben gisteren ook de bijlage gestuurd. Ik heb daarin aangegeven dat we transparant zijn over wat we daar hebben ingebracht. Daar staat niet in dat Nederland studies wil schrappen. Dat is ook echt niet het geval. Wij zijn vooral bezig om te zorgen dat we ook die laatste inzichten goed kunnen meenemen. Daar is dit op gericht. Ik wil echt kijken of ik nog wat zaken toe kan sturen aan de Kamer waar mevrouw Ouwehand naar vraagt, maar ik zeg wel even dat de correspondentie met de Europese Commissie altijd een beetje gevoelig ligt. De Europese Commissie staat mij niet toe om dat soort dingen zomaar openbaar te maken, omdat zij onderdeel van de correspondentie is. Zelfs bij een WOB-verzoek wordt dat altijd geweigerd. Ik kan dat dus niet zomaar op voorhand doen. Ik zal kijken of er nog iets is wat ik kan toesturen. Ik zal het feitenrelaas nog een keer op papier zetten. Ik heb aangegeven dat ik de laatste SCoPAFF-inbreng heb gestuurd. Ik informeer de Kamer over wat er in de SCoPAFF gebeurt. Het advies van het Ctgb heb ik vorig jaar april gestuurd.

De voorzitter:

Dit is een herhaling van net.

Minister Schouten:

Ja, voorzitter. Ik zal kijken of er nog iets mist.

De voorzitter:

Binnen welke termijn kunt u de Kamer daarover informeren?

Minister Schouten:

Ik heb begrepen dat mevrouw Ouwehand dat volgende week wil hebben. Ik geloof zomaar dat dat zo is. Ik wil niet de indruk wekken dat ik nu allerlei dingen niet stuur. Volgens mij ben ik vrij volledig geweest in wat ik kon sturen en wat ik heb gestuurd, inclusief wat ik gisteren nog mee heb gestuurd.

De voorzitter:

Dan noteren we dat wat er nog is, binnen een week wordt toegestuurd.

Minister Schouten:

Ja, wat ik kán sturen. Ik wil het wel eventjes heel voorzichtig formuleren. Alles wat er nog is... Correspondentie met de Commissie is allemaal wel...

De voorzitter:

Ik heb u goed verstaan: wat u kán sturen. Dat noteren we als toezegging. Mevrouw Ouwehand, u mag uw tweede interruptie plegen. Dat is meteen uw laatste.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Dank aan de Minister voor die toezegging. Ik denk dat het heel verstandig is dat we hier met z'n allen goed geïnformeerd over doorpraten. Dank dat

we binnen een week krijgen wat de Minister kan toesturen. Dan zal ik in commissieverband een voorstel doen voor een verdere procedure. Voor zover ik begrepen heb, zal op 21 of 22 mei een stemming plaatsvinden in SCoPAFF. Ik vind dat de Kamer voor die tijd van gedachten moet hebben kunnen wisselen met de Minister op basis van nadere informatie. Maar dank. Als de stukken binnen zijn, zullen wij voorstellen doen voor een vervolgbehandeling.

De voorzitter:

Dat is een procesopmerking.

Minister Schouten:

Als u mij toestaat, voorzitter, merk ik nog het volgende op. Het klopt dat er mogelijk stemmingen zullen zijn in de SCoPAFF. Dat is ook altijd het punt: ik weet nooit maanden van tevoren wanneer een stemming plaatsvindt in de SCoPAFF. Ik ben zelf de Kamer proactief gaan informeren over wanneer de stemmingen plaatsvinden in de SCoPAFF. Ik hoop dat mevrouw Ouwehand ook durft te onderkennen dat dit zo is. Daarom zal ik ook altijd uw Kamer informeren op het moment dat er een stemming plaatsvindt. Mogelijk vindt er in mei een stemming in de SCoPAFF plaats over het punt of we nu gefaseerd moeten gaan invoeren en of er binnen twee jaar een klap gaat vallen. Dat ligt voor. Volgens mij heb ik al heel lang duidelijk gemaakt waar wij staan als Nederland: gefaseerd invoeren, zorgen dat er een einde komt aan deze discussie en de guidance vaststellen. Maar zoals ik altijd al heb gedaan, zal ik als er een stemming is in de SCoPAFF, dat aan uw Kamer voorleggen.

De voorzitter:

Helder. Mevrouw Ouwehand, één afrondende opmerking.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Dat de Minister ons informeert over de stemmingen in SCoPAFF klopt. Dat is fijn, want dat deden haar voorgangers niet actief; daar moesten we altijd om leuren. Maar nogmaals, het gaat over wat er wordt gewisseld in SCoPAFF, want gedurende die zes jaar wordt er in SCoPAFF gesleuteld aan een ander voorstel. Als het ter stemming voorligt, is de Kamer te laat. Ik vraag dus om het proces. De Minister maakte nog een laatste opmerking in mijn richting. Ik snap dat ze zegt dat bij haar weten Nederland niet actief aan het trainen is, maar uit de stukken die boven tafel zijn gekomen, blijkt een ander beeld. Dat is dus echt de vraag die op tafel ligt. Als de stukken naar de Kamer komen en we vervolgvragen kunnen stellen, gaat het daar wel om.

De voorzitter:

We hebben al voldoende over dit punt gewisseld. Nog een vraag van de heer De Groot en daarna de heer Bisschop. Sorry, de heer Bisschop was eerst, excuses.

De heer Bisschop (SGP):

Maar meneer De Groot is jarig, dus als ik hem daarmee een cadeautje bezorg, mag hij eerst. Als de voorzitter het goed vindt.

De voorzitter:

De heer De Groot.

De heer De Groot (D66):

Dank u wel. Mevrouw Ouwehand verwijst naar allerlei stukken en naar een toxicoloog die een andere mening zou hebben. Ik neem aan dat het dan gaat om een gepubliceerd onderzoek, want zo gaat het in de

wetenschap. Het moet niet zomaar een mening zijn, maar het moet gepubliceerd zijn in een peer-reviewed tijdschrift.

De voorzitter:

Voor wie is deze vraag? U moet een vraag aan de Minister stellen.

De heer De Groot (D66):

Ja, dit is een vraag voor de Minister. Als we dit zorgvuldig willen doen, zou ik graag de bronnen waarop mevrouw Ouwehand zich lijkt te baseren, inclusief een toxicoloog die het ergens niet mee eens is, willen laten toetsen door de Minister. Anders lopen we hier moties van wantrouwen de wereld in te slingeren op basis van één journalistiek artikel en een toxicoloog.

De voorzitter:

Sorry, maar...

De heer De Groot (D66):

Maar voorzitter, dit vind ik heel belangrijk, want we zijn hier bezig met...

De voorzitter:

Dat is zeker belangrijk. Maar wat ik wil, meneer De Groot, is dat u even sec uw vraag richt tot de Minister en niet zijdelings allerlei andere dingen erbij sleept. U wilt dus de bronnen en u wilt kijken of er nog een reactie ligt van een toxicoloog. Ik wil dat het heel sec richting de Minister gaat.

Minister Schouten:

Voorzitter, ik vind het ingewikkeld als ik de bronnen van mevrouw Ouwehand moet gaan meesturen. Ik weet niet welke bronnen zij heeft.

De heer De Groot (D66):

Wij ook niet.

De voorzitter:

Nee, sorry, meneer De Groot. Het antwoord is dat de Minister het niet weet, maar ze gaat kijken.

Minister Schouten:

Ja, nee, kijken...

De voorzitter:

Nee, sorry, ik ben nog steeds voorzitter. En nu ben ik er klaar mee. We gaan dit niet doen. Ik wil nu even een heel feitelijk debat hebben. De Minister gaat kijken wat er nog ligt aan stukken. U beoordeelt vervolgens of dit voldoet aan u beider wensen. Is dit niet zo, dan hebben we een procedurevergadering om te kijken wat we aanvullend nodig hebben. Heeft de heer De Groot nog een vervolgvraag? Nee? Dan de heer Bisschop. Dank u wel.

De heer Bisschop (SGP):

De verleiding is groot om ook te reageren op de opmerking, maar dat mag ik vast niet, en bovendien ben ik niet jarig, dus u staat het zeker niet toe, voorzitter. Concreet heb ik de volgende vraag. De Minister heeft gister een brief gestuurd. Daarin lees ik dat de Nederlandse inbreng in SCoPAFF is gebaseerd op de adviezen van het Ctgb. Het Ctgb adviseert in het geval van richtsnoeren en beoordelingscriteria op basis van technisch-wetenschappelijke deskundigheid over de kwaliteit en de praktische uitvoerbaarheid ervan. Heeft de Nederlandse inbreng op enig moment afgeweken van het advies van het Ctgb? Als het antwoord nee is, dan hoef

ik die stapel stukken niet te hebben. Want ik vind dat je vanuit vertrouwen en niet vanuit wantrouwen...

De voorzitter:

De vraag is helder.

De heer Bisschop (SGP):

Ik ga al te ver, hoor ik.

Minister Schouten:

Wij volgen het Ctgb. Wat het Ctgb vindt, heb ik vorig jaar april aan u gestuurd, zodat u er zelf kennis van kon nemen.

De voorzitter:

Oké. Minister, mag ik u vragen om de rest van de beantwoording te doen?

Minister Schouten:

Zeker. Dan kom ik bij de vragen van de heer Geurts. Hij heeft een aantal vragen over de brexit. Dat is relevant, want de onzekerheid over de brexit was al groot en die is nog niet heel veel kleiner geworden. Er wordt op alle plekken gekeken welke maatregelen genomen moeten worden, ook in Europa. Het klopt dat Eurocommissaris Hogan heeft aangegeven dat maatregelen genomen zouden moeten of kunnen worden. De Commissie heeft vandaag een mededeling uitgestuurd over de brexit, ook over het geval van een no-deal. Afgelopen maandag heeft Hogan gezegd dat de Commissie voorbereidingen treft op een no-deal, ook in relatie tot landbouw en voedsel. Hij is voorbereid op het inzetten van marktmaatregelen die opgenomen zijn in de verordening voor de gemeenschappelijke marktordening. Dan gaat het inderdaad om maatregelen als de opslag van landbouwproducten of publieke interventie. De Commissie heeft ook gewezen op de mogelijkheid van amendering van de plattelandsontwikkelingsprogramma's en nationale staatssteun. Daarbij zijn geen uitspraken gedaan over concrete maatregelen voor concrete producten. Op dit moment ga ik daar ook nog geen uitspraken over doen, want daar is het ook weer te vroeg voor.

Wij kijken wel allemaal welke instrumenten je eventueel achter de hand zou moeten houden in wat voor scenario dan ook. Maar als je beslist wat je dan moet gaan doen, kijk je ook wat de actuele situatie is op dat moment, mocht de no-dealbrexit zich daadwerkelijk voordoen. Wij kijken daarbij op nationaal niveau maar ook op EU-niveau wat het meest doeltreffend is. Het hoeft niet altijd te gaan over gelijke gelden, maar bijvoorbeeld ook over hoe je flexibel omgaat met maatregelen in een bepaalde situatie. Dat hele palet hebben we in beeld, maar om te zeggen dat we dit, dit of dat kunnen gaan inzetten, moet je echt goed kijken naar de situatie die zich dan voordoet. Ik ben wel blij dat de Commissie zich bewust is van de potentiële consequenties en dat ze daar uiteraard ook over aan het nadenken is. Dat wisten we ook wel, want we zijn ook zelf met de Commissie in gesprek over wat daarvoor nodig is. Het blijft een beetje abstract, zo besef ik, maar we hebben heel veel scenario's voorbereid en doorgenomen om te kunnen acteren op de plekken waar de grootste problemen kunnen ontstaan.

Heel concreet heeft de heer Geurts gevraagd wat de situatie is bij de inspectieposten. Daar zijn we hard mee bezig. Overall: bij een no-dealbrexit moeten er keuringsposten komen, omdat dan sprake is van een derde land. Dan moeten er ook WTO-importtarieven betaald gaan worden bij de invoer van levende dieren. Het is overigens niet de verwachting dat daarmee het aantal naar Nederland geïmporteerde dieren opeens zal toenemen. We moeten wel voorbereid zijn op de situatie dat zoiets gaat gebeuren. Dat geldt overigens niet alleen voor Nederland. Ook andere lidstaten zullen inspectieposten voor de import van levende dieren

moeten gaan inrichten, want dat wordt nou eenmaal de situatie als het een derde land is. We zijn met de NVWA aan het kijken wat we precies kunnen doen om zo'n inspectiepost samen met het bedrijfsleven mogelijk te maken.

Op dit moment zijn we concreet aan het kijken naar de realisatie van een tijdelijke inspectiepost voor de import van broedeieren en eendagskuikens bij de haven van Hoek van Holland. Daarvoor zijn afgelopen weken gesprekken met ondernemers en de sector gevoerd. Er wordt ook overlegd met de Europese Commissie, want die moet daarvoor toestemming geven. Mocht dat succesvol zijn, dan zou die inspectiepost binnen vier tot zes weken operationeel kunnen zijn. De eerste periode na de no-dealbrexit kan de import van broedeieren en eendagskuikens gewoon doorgang vinden. We kunnen het borgen als dat gebeurt. Er is nu een aanvraag gedaan. Dat is ook de formele route. Een bedrijf moet een aanvraag doen. Die moet goedgekeurd worden door de Europese Commissie. Wij hebben met Stena Line besproken of we een hoekje van hun terrein daarvoor mogen gebruiken. Dat vinden zij oké. Even heel concreet: waarom specifiek inzetten op de broedeieren en eendagskuikens? Dat heeft te maken met de hoeveelheid van deze belangrijke stroom. Er komen nog wel wat andere dieren vanuit het VK onze kant op, maar die stromen zijn veel kleiner. Daarvoor was de businesscase ook moeilijker rond te krijgen. Hierbij lijkt dat niet het geval te zijn. Ook is het problematisch als eieren en eendagskuikens door de tunnel gaan. Het heeft dus urgentie om dit via de boot te kunnen doen. Daarom zetten wij daar nu heel gericht op in.

De heer Geurts vroeg ook specifiek naar de klimaatdoelen.

De voorzitter:

Sorry, de heer Geurts gaat u interrumpen.

De heer Geurts (CDA):

Ja. Ik had ook nog een vraag gesteld over de keurpunten. Althans, ik heb via de media vernomen dat de keurpunten ook nog op een stukje financiën vastzitten. Ik heb gevraagd of de Minister daar duidelijkheid over kan verschaffen. Dat speelt ook rond de paarden. Graag ook op dat punt dus duidelijkheid.

Minister Schouten:

Er zitten eigenlijk twee vragen in. De eerste vraag is: kun je er een businesscase van maken om dit te doen? Ik heb gezegd: als het echt daar helemaal op vastzit, op de laatste euro bij wijze van spreken, dan gaan we kijken wat we daaraan kunnen doen, want dat kan niet de bedoeling zijn. Maar wij gaan niet permanent keuringsposten financieren, want dat doen we bij andere import ook niet. Dan zou je een heel ongelijk speelveld krijgen. Maar als er in de aanloop iets nodig is, zullen we echt wel kijken of dat kan of niet.

Daar komt nog de vraag bij – dat is eigenlijk een groter probleem – waar dat veterinaire keurpunt dan precies moet komen. Daarvoor hebben wij aanvragen gedaan bij de Europese Commissie. Als je een grotere post zou willen opstellen, moet dat best een eindje van de ferry vandaan, omdat er domweg geen ruimte is om het dichterbij de ferry te doen. Daar had de Europese Commissie moeite mee, want dan ga je dieren die nog niet gekeurd zijn, toch over een aantal kilometer verplaatsen. Dat vonden zij niet goed. Zij vonden de locatie niet goed. Een grotere locatie dicht bij de ferry was problematisch omdat daar ook andere zaken nodig zijn. Ik noem maar de parkeerplaatsen en dat soort zaken. Het was dus een combinatie van de plek en de businesscase: de plek kregen we eigenlijk niet voor elkaar bij de Europese Commissie en van sommige stromen dieren komen er gewoon te weinig naar Nederland om daar een sluitende businesscase voor te maken. Bij broedeieren en eendagskuikens konden we dat veel

dichterbij realiseren, dus daar was dat probleem wat kleiner. Daarvoor kunnen we waarschijnlijk wel een sluitende businesscase maken. Het is dus niet zo dat het puur op de financiën vastzit.

De heer **Geurts** (CDA):

Ik had hier net genoteerd: de Minister is welwillend. Daar houd ik haar ook aan. De Fransen zijn nog meer welwillend, want die hebben al een keurpunt ingericht en maken zich niet zo druk over allerlei regels. Zij zeggen gewoon: wij willen het goederenverkeer dat er nu is, en ook nog wel meer, via Frankrijk sturen. We moeten als Nederland ook niet naïef zijn. Het is een door de politiek veroorzaakte stremming in het handelsverkeer; dan moet de politiek ook voor oplossingen zorgen, vind ik, zeker gezien het grote belang dat de ferry's hebben voor onze economie et cetera. Ik heb geconcludeerd dat de Minister welwillend is. Ik hoop dat dat een vervolg krijgt, want het kan niet zo zijn dat ons handelsverkeer komt stil te liggen door dit gebeuren, dat het Verenigd Koninkrijk veroorzaakt.

Minister **Schouten**:

Dat wil ik ook niet. Daar is onze inzet ook op gericht. Nogmaals, het zit op meerdere zaken vast en de Commissie moet steeds toetsen of het goed is of niet. Ik heb aangegeven dat ik echt niet op een euro kijk, maar dat er wel een permanente businesscase moet zijn en dat we het qua regels rond moeten kunnen krijgen. Dat is de combinatie van zaken. We zijn nu echt stappen aan het zetten met betrekking tot de eendagskuikens en de broedeieren.

Dan kom ik bij de vraag over het klimaatakkoord. Daar hoorde ik de VVD ook een vraag over stellen. Nederland wil zich inzetten voor hogere EU-doelen voor de kopgroep. Gaat dat lukken? Als dat niet lukt, vindt de heer Geurts dat we niet voorop moeten lopen. Dat lijkt me een wat grotere vraag dan die hier bij de Landbouwwraad wordt gesteld, want dat geldt dan voor heel veel zaken rondom klimaat en de inzet van het kabinet daarin. Sterker nog, dat geldt dan ook voor het regeerakkoord, want daar is deze passage in opgenomen. Ik denk dus dat die discussie niet per se hier in de landbouwcommissie moet worden gevoerd, maar dat die misschien op een wat hoger niveau moet worden gevoerd, waarmee ik niet wil zeggen dat u niet hoog bent; integendeel, ik heb u heel hoog zitten. Die discussie moet op een wat algemener niveau worden gevoerd, over het klimaatakkoord en de stand van zaken daarin. Zoals de heer Geurts weet, zijn we kabinetbreed aan het kijken of andere landen ook bezig zijn met het halen van de doelen van Parijs. Ook in de landbouwcommissie is dat een thema. We hebben het nu bijvoorbeeld op de agenda staan voor de komende Landbouw- en Visserijraad. Dat soort thema's zijn eigenlijk permanent aan de orde.

De heer Geurts vroeg ook naar het Amsterdam Declarations Partnership, over de ontbossing. Hoe doen we dat in de handelsverdragen? Nederland vindt het belangrijk dat we goed kijken naar waar onze producten vandaan komen. Het heeft natuurlijk de voorkeur dat ze komen uit gebieden waar geen ontbossing plaatsvindt. Dat is een groot thema in een aantal landen, zoals Brazilië. Handelsverdragen zijn daartoe instrumenten, om de Europese duurzaamheidsstandaarden ook buiten Europa vooruit te helpen. De Europese handelsakkoorden bevatten tegenwoordig een hoofdstuk over handel en duurzame ontwikkeling om zo de duurzaamheidskwesties in het kader van de handelsrelaties te adresseren en te kijken hoe die meegenomen kunnen worden in de handelsakkoorden. Dat wordt dus meegenomen in de discussies over de handelsakkoorden. Dan de suikerbieten. Hoe zorg ik ervoor dat de prijsvorming transparant wordt? De transparantie van de prijsvorming in suikerbietenketens is ook een Europese kwestie. De Europese Commissie werkt aan een voorstel voor het vergroten van de markttransparantie voor meer helderheid over de prijzen en kosten door de hele keten. Dat zou ook moeten zien op de

productieketen voor suiker. Dat is ook de inzet van Nederland in die discussie. Ik vind het goed dat er meer transparantie gaat komen. In dat licht zijn we de agro-nutrimonitor aan het opzetten, die bij de ACM is gepland. Het is ook wel goed om de kosten en baten van meer markttransparantie goed tegen elkaar af te wegen, want openbaarheid levert ook gegevens op waarvan je misschien niet altijd wilt dat die zomaar de openbaarheid in geslingerd worden. Soms leidt het ook tot meer kosten voor bedrijven en de overheid als ze die gegevens transparant moeten maken. Dat is de afweging die we maken, maar in het algemeen kan ik zeggen dat ik het belang van transparantie, waar de heer Geurts over sprak, deel.

Dan de meststoffenverordening. Hoe ga ik het gebruik van kunstmestvervangers verder stimuleren? De heer Geurts weet dat ik daarmee bezig ben en dat ik dat een goede ontwikkeling vind. Het klopt dat de nieuwe EU-meststoffenverordening onvoldoende is om het overall geregeld te krijgen. De belangrijkste belemmering zit 'm in de Nitraatrichtlijn. Er loopt nu een onderzoekstraject dat moet resulteren in een richtsnoer dat uitkomst moet gaan bieden. Wij zijn nu zelf ook actief bezig om inbreng te leveren op grond van onderzoek en pilotprojecten voor dat onderzoek. Dat lijkt me een goede manier, want juist uit die pilotprojecten kun je heel veel waardevolle informatie halen, die je weer kan betrekken bij de wet- en regelgeving. Wij blijven de Europese Commissie ook echt achter de vordden zitten, want we vinden dit een belangrijk thema, waarvoor we ons moeten blijven inzetten. Tot zover de vragen van de heer Geurts.

Dan kom ik bij de vragen van de heer Bisschop. Hij stelt ten eerste vragen over de puls. Ook de heer Weverling heeft daarover vragen gesteld. Volgende week vindt waarschijnlijk in het Europees parlement de stemming plaats over de technische verordening en het wetsvoorstel, waarvan de puls onderdeel uitmaakt. Zoals bekend heeft het Europees parlement vorig jaar stevig stelling genomen tegen de puls. Het wilde daartoe ook een geheel verbod. Ook in de Raad was men niet onverdeeld voor toelating van de puls, laat ik het zo maar zeggen. Het is fijn dat Eurocommissaris Vella kennelijk wel heeft bevestigd dat hij daarvoor was, maar ik constateer dat zijn positie dan niet doorslaggevend is geweest in het hele proces. In het afgelopen jaar hebben we natuurlijk op allerlei manieren geprobeerd de Raad en het EP op andere gedachten te brengen. De stemmingen komen er nu aan. Een aantal vissers heeft te horen gekregen dat ze door kunnen blijven gaan tot eind juni, omdat zij in een situatie zaten waarin vergunningen afliepen, terwijl er nog geen duidelijkheid was over de stemming in het parlement.

De voorzitter:

Ik hoor de stemmingsbel. Ik ga dus schorsen voor de duur van deze stemmingen. Dan zien we elkaar na afloop weer hier. Gooi maar open.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

De stemmingen zijn voorbij. Ik wil iedereen dus vragen om weer plaats te nemen. Alle lolligheid aan de kant, want we gaan weer verder met een serieus onderwerp, namelijk het algemeen overleg ter voorbereiding van de Landbouw- en Visserijraad. De Minister was bezig met haar beantwoording in eerste termijn. Ik geef haar graag het woord.

Minister Schouten:

Ik was gebleven bij puls. Ik heb net ook aangegeven wat ik heb gedaan bij de tijdelijke vergunningen tot juni. Volgende week gaat er dus een stemming plaatsvinden. Ik zal de Kamer na de stemming informeren over de uitslag daarvan, maar ook over wat die betekent voor de stappen die wij gaan nemen. De stemming is volgende week dinsdag. Ik zeg u dus toe

dat u eind volgende week een brief zult hebben waarin wij aangeven hoe de stemming is gegaan, wat daaruit is gekomen en hoe wij nu verder zullen gaan met de verschillende pulsvergunningen die lopen en daarover duidelijkheid gaan creëren naar de sector toe.

De heer **Bisschop** (SGP):

Misschien loop ik wat voor op de beantwoording van de Minister, maar ik zou er ook graag duidelijkheid over willen hebben welke stappen vanuit Nederland nog overwogen kunnen worden. Ik heb u al eens eerder geattendeerd op juridische stappen. Ik refereerde zonet ook aan het overwegen van het standpunt ten aanzien van het visserijfonds en dat soort zaken. Daar zou ik dan ook graag duidelijkheid over willen hebben.

Minister **Schouten**:

In de brief zullen we sowieso ingaan op de vergunningen, maar ook op de vraag of er nog mogelijkheden zijn voor Nederland. Ook dat is natuurlijk een afweging in z'n totaliteit, maar ik zal daar in de brief ook nog nader op ingaan.

De heer Bisschop heeft ook gevraagd hoe coulant ik omga met de deadlines die er dan gelden. Na de stemming in het Europees parlement zal ik in die brief ook aangeven hoe we omgaan met alle zaken die daarmee te maken hebben.

Dan de vraag over de ruimte voor prijsafspraken in de landbouw. Wat ga ik doen? Laat ik nou eens een keertje gewoon even aan de kant van de heer Bisschop gaan hangen in dit dossier. Ik denk dat het soms wel goed is om meer ruimte voor prijsafspraken te hebben in de landbouw. Sterker nog, we zijn daar zelfs naar aan het kijken met het wetsvoorstel over duurzaamheidsinitiatieven, waarin we dat soort zaken juist meer kunnen gaan borgen. Want het probleem is nu toch heel vaak dat je denkt dat je als ondernemer goed bezig bent, juist omdat je aan een aantal duurzaamheidsdoelstellingen voldoet, en dat je dan opeens weer teruggefloten wordt in het kader van de mededinging. De onderhandelingen daarover in het GLB zijn nog gaande. Ik weet de exacte uitkomst daarvan dus nog niet. Maar ik ben op dit punt toch ook wel een beetje team Bisschop; laat ik het zo maar zeggen.

Met betrekking tot de GMO zegt de heer Bisschop dat er veel geld op de plank blijft liggen en dat de verenigingen afhaken. Wat gaan wij daaraan doen? We zijn nu in gesprek met de DPA over de aanpassing van de GMO-regeling om deelname weer aantrekkelijker te maken. De aanpassingen hoop ik in juli te gaan publiceren. Daarnaast overleg ik met de Europese Commissie om de kaders meer af te stemmen op de marktstructuur in Nederland. De Commissie komt ook naar Nederland om daarover te praten. Het kader daarbij is dat we wat meer flexibiliteit willen hebben, zodat het ook wat meer toepasbaar wordt op de situatie in Nederland.

Dan de vrijwillige productiereductie. Is daar ruimte voor in het nieuwe GLB? In de voorstellen van de Commissie is daar geen ruimte voor. Dat wordt daar nu niet in opgenomen. In het Europees parlement is voorgesteld om in de GMO-verordening een mogelijkheid op te nemen voor tijdelijke vrijwillige productiebeperking, maar de Commissie ziet bezwaren in de hoge kosten en met name bij de WTO. Daar schijnt met name het probleem te zitten. Er is dus wat verschil van inzicht tussen het Europees parlement en de Commissie. Vooral nog is er dus geen ruimte voor in het nieuwe GLB.

Ik zie de bezwaren die opgeworpen worden wel, zonder dat ik zeg dat ik die bezwaren altijd... Ze zijn er feitelijk. Er zitten echt twee kanten aan het verhaal. Ik ben er ook niet voor om achteraf allerlei zaken op te gaan kopen. We hebben pas bijvoorbeeld nog een enorme bijdrage geleverd door te kijken hoe we het probleem met het melkpoeder kunnen oplossen. Ik wilde niet dat dat vernietigd of weggegooid zou worden of wat dan ook.

Tegelijkertijd is het risico heel groot dat de prijs totaal instort als je het in één keer op de markt brengt. Ik probeer conceptueel een beetje voor me te zien hoe het vrijwillig beperken van de productie dan gaat, maar dan zouden we dat echt met z'n allen op Europees niveau moeten doen. Dan kan ik me best voorstellen dat dat vrijwillige nog weleens ingewikkeld wordt, want er is altijd wel weer een bedrijf of een lidstaat of wie dan ook die toch niet helemaal mee wil doen en dan spekkoper wordt. Ik snap de discussie, maar ik zie nog niet helemaal voor me hoe we dat praktisch zouden moeten gaan vormgeven. Ik ben er ook geen voorstander van om altijd maar alles op te gaan kopen, want dat kan in zichzelf ook weer een trigger worden om extra te gaan produceren. Dan denk je namelijk: nou ja, als ik te veel produceer, wordt het toch wel opgekocht. De discussie is relevant, maar de oplossing is er niet zomaar een-twee-drie.

Dan kom ik bij de vraag over de Europese innovatiegelden en Horizon Europe. Horizon Europe is een onderzoeksprogramma. Er is wel ruimte voor een multi-actor approach samen met de stakeholders. Dat is heel veel Engels, maar het betekent eigenlijk dat je ook met andere partijen kunt kijken naar dat onderzoeksprogramma. In het voorstel van de Commissie wordt 10 miljard uitgetrokken voor voedsel, landbouw, platteland en bioeconomie. Daar is Nederland uiteraard heel erg blij mee. De deelname van het mkb is onder Horizon 2020 gestegen ten opzichte van de voorgaande kaderprogramma's. Wij gaan ervan uit dat het mkb onder Horizon Europe ook goed toegang zal hebben tot het programma, omdat dat bij Horizon 2020 ook al gebeurde. Daar zullen we alert op zijn, maar ik ga ervan uit dat daar niet heel veel verandering in plaats gaat vinden ten opzichte van het vorige programma.

Dan kom ik bij de vragen van de heer De Groot. Hoe ga ik ervoor zorgen dat de bodem belangrijk wordt, dat we daar doelen voor gaan stellen en dat die ook gehaald worden? In het GLB zijn we bezig om te zorgen voor een flexibele en eenvoudige invulling, bijvoorbeeld via de ecoregelingen. Ik verwacht dat we daarmee voldoende volume kunnen halen en dat we echt een verschil kunnen gaan maken. De inzet die de heer De Groot schetst, is dus de manier waarop wij het in het GLB doen: het gaat niet om middelen, maar om doelen. Daar willen we ruimte aan geven.

Dan de oneerlijke handelspraktijken. De heer De Groot vroeg naar de positie van de supermarkten: welke mogelijkheden zijn er om te verkennen of supermarkten gedwongen kunnen worden om mee te helpen aan verduurzaming? Ik heb net al aangegeven dat we bezig zijn met een wetsvoorstel duurzaamheidsinitiatieven. Als er duurzaamheidsinitiatieven zijn, kunnen die dan in ieder geval niet geblokkeerd worden in het kader van de mededinging. Ze moeten wel aan een aantal voorwaarden voldoen, maar die staan in het wetsvoorstel. Een eerlijke vergoeding voor de boeren voor hun inspanning is een van de zaken die in het regeerakkoord zijn genoemd. Daarbij gaat het ook over de vraag of je, als je bovenwettelijke eisen krijgt gedurende je contractperiode, daar ook een vergoeding voor moet krijgen. Ik vind echt dat de supermarkten dat moeten doen. Daarom zijn we die agro-nutrimonitor aan het maken en daarom doen we ook die geschillenbeslechting. Daar wordt nu aan gewerkt, juist om ervoor te zorgen dat dat soort situaties steeds minder zullen voorkomen. We hebben het er ook in de gesprekken met de supermarkten over dat je niet zomaar bovenwettelijke eisen kan stellen, dat je daarmee uiteindelijk alle duurzaamheidsinitiatieven de nek omdraait. Want een boer kan wel hogere eisen krijgen, maar als hij er niet voor betaald krijgt, is het uiteindelijk weg. Dat is precies het gesprek dat we voeren. Ik zie gelukkig ook wel initiatieven, ook vanuit supermarkten, zeg ik er maar even bij, waarin er wel een opslag komt voor een bepaalde manier van produceren. Dat is belangrijk; dat is een beweging waar we volgens mij steeds meer kracht achter moeten gaan zetten.

Dan kom ik bij de vraag van mevrouw Ladders over de ruimte voor de Tweede Kamer om mee te praten over het GLB. We hebben dat al

gewisseld, in een vorig AO en ook plenair, met de motie die is aangenomen. Ik heb aangegeven wat ik daartoe van plan ben. Zij zegt: geen definitieve stappen zonder dat het kader voor het geld beschikbaar is. Dat geld is inderdaad heel erg belangrijk, maar ondertussen zijn we wel bezig om het GLB vorm te geven. Die discussies vinden dus al wel plaats, ook al weten we nog niet wat precies de financiële hoeveelheid is. Dat loopt dus naast elkaar. Dat moet ook, want anders halen we het qua tijd never en nooit, want de MFK-discussie schiet ook niet echt heel erg op. Maar het is waar dat uiteindelijk natuurlijk de hoeveelheid geld bepaalt wat er precies allemaal kan gebeuren en op welke manier. Die twee sporen lopen dus wel naast elkaar, zeg ik tegen mevrouw Lodders; anders halen we het qua tijd niet.

Dan het rapport van de WUR over de varroamijt. Ik heb even gekeken over welk rapport het nou precies gaat. Het is geen rapport dat in opdracht van ons is gedaan of iets dergelijks. Ik meen dat het gaat over een wetenschapper die bevraagd is over een onderzoek naar de honingbij dat hij al heeft gedaan en dat volgens mij ook doorlopend gebeurt. Ik heb niet gezien of het nou specifiek gaat om een heel nieuw rapport.

De voorzitter:

Mevrouw Lodders, kunt u het even toelichten?

Mevrouw **Lodders** (VVD):

Eergisteren was er berichtgeving daarover. Ik vind het echt van groot belang. De VVD heeft al vaker gepleit voor een plek voor de aanpak van de varroamijt in de hele bijenstrategie. Dat is tot op heden niet of onvoldoende gebeurd.

Excuses, ik moet weg.

De voorzitter:

Sorry, niks aan de hand. Mevrouw Lodders moet naar de regeling van werkzaamheden. De antwoorden worden genoteerd, want we hebben een dubbel.

Minister Schouten:

Oké, is goed. Ik heb wel gezien dat er op de website van de WUR een bericht is geplaatst over de relatie tussen de honingbij en de varroamijt. Daarin wordt verwezen naar diverse rapporten. Het lijkt me heel zinvol om daar ook kennis van te nemen. Het is sowieso heel goed om alle rapporten over de bijen te lezen. Dat dat onvoldoende meegenomen wordt, deel ik niet helemaal. Wij zijn ons zeer bewust van het gevaar van de varroamijt voor de honingbij. Sterker nog, volgens mij heb ik de Kamer daar onlangs nog wat over toegestuurd. Het is dus niet zo dat wij ons daar niet van bewust zijn en dat we het niet meenemen. Het is zeer bekend. Als we inzichten hebben, nemen we die mee.

De voorzitter:

Met dit antwoord doen we het nu even. Mocht er nadere informatie nodig zijn, dan kunnen er altijd nog Kamervragen gesteld worden naar aanleiding van het antwoord. Dan doen we het nu zo.

Minister Schouten:

Ja, prima.

Dan de oneerlijke handelspraktijken. Wat betekent dat voor bedrijven met een omzet tot 350 miljoen? Worden die automatisch beschermd? Elk bedrijf en elke leverancier met een omzet lager dan 350 miljoen wordt inderdaad automatisch beschermd tegen oneerlijke handelspraktijken door afnemers met een omzet hoger dan 350 miljoen. Hoe zit het met de implementatie van de richtlijn in nationale wetgeving? Wij zijn hard bezig om, vooruitlopend op de officiële publicatie van de richtlijn – want die is

nog niet gepubliceerd – het wetsvoorstel te schrijven, inclusief de rol van de ACM hierbij. Het streven is om dat voorstel rond de zomer voor internetconsultatie aan te bieden. Daar zijn we dus al mee bezig.

Over de pulsvisserij heb ik net al vragen beantwoord, in relatie met de vragen van de heer Bisschop.

Dan is er gevraagd of ik de digitalisering van de landbouw belangrijk vind. Die vind ik zeer belangrijk. Die kan ook enorm helpen bij de verduurzaming en het omlaagbrengen van de administratieve lasten, om maar een paar voorbeelden te noemen. Gisteren is in Brussel inderdaad een verklaring over de digitalisering ondertekend door Staatssecretaris Keijzer. Daarin heeft Nederland het belang van de digitalisering benadrukt, onder andere in de landbouw, voor dit soort zaken. Wij ondersteunen dat dus van harte. Wij zullen hier in het GLB ook aandacht voor vragen, om daar ruimte voor te hebben.

Tot slot de vraag over de ontbossing, ook in Nederland. Hoe verhoudt die zich tot de klimaatopgave? Het is niet zo dat er in Nederland lukraak bos wordt gekapt. Soms is kap juist nodig om nieuw bos de ruimte te geven of vanwege sterfte; mogelijk heeft u van de essensterfte gehoord. Het omvormen van bos naar andere vormen van natuur gebeurt ook, in het kader van Natura 2000. Het gaat dan om bijzondere natuurwaarden waaraan Nederland zich heeft verbonden ter bevordering van de biodiversiteit. Zowel Natura 2000 als klimaat is belangrijk. We zetten dus op allebei in. In de uitwerking van het klimaatakkoord staan ook voorstellen om ervoor te zorgen dat er in de toekomst extra bos wordt aangeplant. Eind april – ik denk dat het nu wel een klein beetje opgeschoven is – zullen de voorstellen rondom het klimaatakkoord gepresenteerd worden, dus dan krijgt de Kamer daar meer informatie over.

Voorzitter, tot zover.

De heer **Weverling** (VVD):

Ik weet dat de Minister een antwoord over GMO heeft gegeven, volgens mij naar aanleiding van vragen van de heer Bisschop. Was dat ook gelijk de beantwoording van mijn GMO-vragen?

Minister **Schouten**:

Ja. Hij zei dat er geld op de plank blijft liggen en vroeg of ik in overleg ben met de telersverenigingen. Ja, daar ben ik mee in overleg. We zijn bij de Commissie aan het kijken hoe we die regeling meer toepasbaar kunnen krijgen om te voorkomen dat er geld op de plank blijft liggen.

De **voorzitter**:

Dan kijk ik of er behoefte is aan een tweede termijn. Daar is behoefte aan. Het hoeft niet, het mag, dus voor wie wil. Ik geef gelegenheid voor anderhalve minuut in de tweede termijn. Mevrouw Ouwehand van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Voorzitter. Mijn punt ging over de Bee Guidance. Ik heb een vooraankondiging van een VAO gedaan, maar dat is wat mij betreft nu niet nodig, want we krijgen binnen een week de aanvullende stukken die de Minister kan sturen. Vanuit daar gaan we weer verder. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank. De heer Geurts.

De heer **Geurts** (CDA):

Ik zal het proberen nog korter te doen, voorzitter. Dank aan de Minister voor de beantwoording. Ik vind de antwoorden zo duidelijk dat ik voor de rest in de tweede termijn geen vragen aan de Minister heb.

De **voorzitter**:

Oké, hartelijk dank. De heer Bisschop van de SGP.

De heer **Bisschop** (SGP):

Voorzitter, dank. Die korte beantwoording geeft mij dan iets meer ruimte. Dat is altijd prettig.

De **voorzitter**:

Nee.

De heer **Bisschop** (SGP):

Ik wist dat u nee zou zeggen, voorzitter.

De **voorzitter**:

Toch probeert u het elke keer weer. Dat vind ik dan wel charmant.

De heer **Bisschop** (SGP):

Dat hoort erbij. Dank aan de Minister voor de korte en zorgvuldige beantwoording van de vragen. Er is één vraag blijven liggen. Ik snap dat de Minister die omzeild heeft, want die betrof eigenlijk de Minister-President. Er is een motie aangenomen. Ik hoor, voorzitter, dat u 'm weer scherp hebt.

De **voorzitter**:

Ik herinner me het nu ook. Het is goed dat u dat zegt. Daar kan de Minister op antwoorden. Is dat voldoende voor nu?

De heer **Bisschop** (SGP):

Ja, dank.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank. De heer De Groot van D66.

De heer **De Groot** (D66):

Voorzitter. Dank aan de Minister voor de beantwoording. Het is duidelijk wat de inzet is van de Minister met betrekking tot Parijs, de rol van de bodem en de uitwerking. De vraag is of er ook voldoende ruimte voor die denkwijze is in Brussel.

Gelukkig deelt de Minister ook de zorg over de rol van de supermarkten. Doen wij nu genoeg? Er zijn allemaal mooie plannen, maar met de ervaring die ik nu heb en met wat ik de afgelopen maanden tijdens werkbezoeken heb gezien – dat deel ik nog graag met de Minister – ben ik er niet gerust op dat al die mooie richtsnoeren echt gaan helpen. Mijn vraag over het Bee Guidance-document is niet beantwoord. Dit is tot stand gekomen in 2013, 2014. Misschien kan de Minister in de schriftelijke beantwoording ingaan op de volgende vraag. Er is toen kennelijk een wetenschappelijke consensus geweest om het zo te doen. D66 wil graag weten hoe het zit. Ik begrijp dat de lidstaten het er niet over eens zijn, want daar zitten natuurlijk allerlei belangenafwegingen, maar kennelijk waren de wetenschappers het er in 2013, 2014 wel over eens om dit voor te stellen. Waar zit het 'm dan in?

De **voorzitter**:

U kon dit niet goed horen, maar de Minister heeft uw vraag goed begrepen en gaat die beantwoorden. Ik kijk even naar mevrouw Lodders en de heer Weverling. Kunt u uw bijdrage in één persoon vatten? Mevrouw Lodders.

Mevrouw **Lodders** (VVD):

Voorzitter. Dank u wel. Ik ben net op tijd weer terug. De Minister heeft aangegeven dat ze gaat kijken naar het rapport; dank daarvoor. Ik zat net even te kijken. Ik meen dat ik dit heb gelezen op Nieuwe Oogst. Omdat dit nu weer actueel is en naar buiten is gekomen, en omdat die varroamijt in de bijenstrategie geen plek heeft gehad, vinden wij het van cruciaal belang dat er meer aandacht komt voor de aanpak van die varroamijt in relatie tot de bijensterfte.

Voorzitter. Ik dank de Minister voor haar antwoord op de vraag over het GLB. Ik begrijp dat de discussie parallel plaatsvindt, maar tegelijkertijd blijf ik erop hameren dat het niet zo kan zijn dat er nu besluiten worden genomen om allerlei verschillende doelen onder te brengen in het GLB als we niet weten wat het budget is.

Tot slot, voorzitter, mijn laatste opmerking. Ik had nog een vraag gesteld over het Europees parlement. Ik ga ervan uit dat er in deze periode geen besluitvorming over het GLB plaatsvindt. Is de Minister bereid om in het verslag toch alvast een terugkoppeling te geven – nogmaals, dat hoeft niet nu – over amendementen die daar al in stemming zijn gebracht en zijn aangenomen?

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Daarmee zijn wij aan het eind gekomen van de tweede termijn van de kant van de Kamer. Ik geef het woord aan de Minister. Gaat uw gang.

Minister Schouten:

Op de laatste vraag krijg ik zo nog een antwoord.

Ik begin met de inzet van de Minister-President. Ik heb al eerder aangegeven dat zaken op verschillende plekken aan de orde komen, maar dat ik niet met naam en toenaam ga vertellen wie met wie op welk moment waar heeft gesproken. Dat komt de effectiviteit van de lobby op dit dossier ook niet ten goede. Maar het kabinet heeft uiteraard kennisgenomen van de motie die de heer Bisschop heeft ingediend en van wat daarin is gevraagd.

Dan de vragen van de heer De Groot. Is er in Brussel voldoende ruimte voor – laat ik het zo zeggen – de denkwijze om te denken in doelen in plaats van in middelen? Ik moet zeggen dat het wel een intensief gesprek is. Aan de ene kant heb ik het gevoel dat het idee gedeeld wordt, maar als we dan tot een concrete uitwerking komen, merk ik toch wel vaak dat er in discussies allerlei middelenvoorschriften voor in de plaats gaan komen. Dat geldt natuurlijk ook voor de discussie rondom het GLB in zijn totaliteit. Vereenvoudiging was bijvoorbeeld een van de voorstellen. Wij willen dat wij dan ook echt afgerekend kunnen worden op doelen, in plaats van op de manieren waarop wij die gaan halen. Dan blijkt het toch wel een taai discussie te zijn; laat ik het zo maar zeggen. We zijn niet aan het einde van de discussie. Die loopt nog helemaal. Ik heb ook het idee dat begrepen wordt wat de urgentie ervan is, maar we moeten het blijven herhalen.

Dan de vraag of wij genoeg doen rondom die supermarkten en de positie van de boeren. Ik heb net aangegeven dat wij binnenkort dat wetsvoorstel over oneerlijke handelspraktijken in internetconsultatie gaan brengen. Dan heb je ook al wat meer wettelijke borging, met alle maatregelen die we eromheen hebben genomen. Op die punten probeer je overal wat neer te zetten waardoor dit soort praktijken moeilijker te regelen worden. Of het helemaal uit te sluiten is, weet ik niet. Ik hoop wel echt dat we die marktmacht kunnen organiseren, ook van boeren, zodat boeren ook met elkaar een statement kunnen maken tegen degenen die die producten afnemen. Dan krijg je de boel wat meer in evenwicht.

De heer De Groot (D66):

Komt er dan wel een keer een overzicht van alle mogelijkheden die er zijn om samen te werken? Er zijn nu verschillende initiatieven. Ik heb zelf het overzicht niet. Ik kan me voorstellen dat het voor marktpartijen nog lastiger is om te weten welke mogelijkheden ze hebben om samen te werken en om iets te doen in de markt. Het gaat erom dat ze daar een handje bij geholpen worden.

Minister Schouten:

Dit staat precies in het wetsvoorstel. Dit is precies het onderdeel dat in het wetsvoorstel zit, namelijk: waar zitten de mogelijkheden om samen te werken? Wij constateerden namelijk ook dat er bij partijen best wel onduidelijkheid over is in de praktijk. Mag ik dit nu wel of niet doen? In het wetsvoorstel wordt heel helder opgeschreven wat wel en niet mag. Eigenlijk staat er vooral wat wel mag. Dan hebben partijen ook de zekerheid dat het kan, als zij die marktmacht organiseren.

Dan de vraag van de heer De Groot over de Bee Guidance. Was daar consensus over op het moment dat het werd vastgesteld? Het oude toetsingskader stamt uit 2001. De consensus in de Europese Unie was dat er een visie nodig was op dat kader. Daarop heeft EFSA een voorstel gemaakt. Hoe moet u zich dat voorstellen? EFSA vraagt heel veel partijen, heel veel wetenschappers om er input op te leveren. Maar uiteindelijk is het EFSA die een voorstel neerlegt. Ik weet niet of er consensus was over de hele zaak, over alle punten en komma's. Maar om even aan te geven: het Ctgb wordt dan ook gevraagd om input te leveren. Het Ctgb heeft natuurlijk zelf – dat heb ik ook naar de Kamer gestuurd – laten weten dat er verbeteringen nodig waren in het veldonderzoek en wat de nieuwste wetenschappelijke inzichten waren. Ik weet het niet, maar ik kan me zo voorstellen dat dit soort noties worden meegenomen en dat je dit ook moet doen als je het vaststelt. In ieder geval constateer ik dat het Ctgb nog wel opmerkingen had over hetgeen EFSA presenteerde. EFSA is dan degene die bepaalt wat het voorstel wordt. Daar gebruikt ze wel de input van heel veel wetenschappers voor. Ik weet dus ook niet waarom EFSA met dit voorstel is gekomen en niet met een ander voorstel. Uiteindelijk is dat een vraag die alleen EFSA kan beantwoorden. Maar dit is een beetje de procedure zoals die geschetst is.

De voorzitter:

Heel kort.

De heer De Groot (D66):

Voor zover ik weet, baseert EFSA zich altijd op de wetenschappelijke consensus op dat moment. Ik vind die vraag dus wel relevant. Wat maakt nou dat sinds 2013, 2014...? Is die wetenschappelijke consensus nog steeds aanwezig, met hier en daar een uitwerking om het praktischer te maken, enzovoort? Of is die weerstand vooral politiek, in de SCoPAFF? Want er is nogal een verschil tussen de politieke besluitvorming in de SCoPAFF en de wetenschappelijke consensus. D66 wil graag besluiten, wil bijen beschermen, op basis van wetenschappelijke consensus. Ik ben dus benieuwd waar het nu zit. Zit het ver van het oorspronkelijke voorstel of zit het er dichtbij?

Minister Schouten:

Ik kan niet voor andere lidstaten praten, want ik weet niet welke afwegingen zij hebben gemaakt. Ik weet alleen dat wij hierbij op het Ctgb varen. Wat het Ctgb vindt, heb ik u toegestuurd. Dat is dus de inbreng van Nederland op dat punt. Nogmaals, ik vind het lastig om in te schatten hoever dit af ligt van andere punten, omdat ik niet per lidstaat weet hoe het wordt vastgesteld. Maar dit geldt voor Nederland. En in het Ctgb zitten wetenschappers. Het zijn geen politieke medewerkers, kan ik u beloven.

Dan kom ik op de vraag van mevrouw Lodders. Wil ik in het verslag ingaan op de amendementen vanuit het Europees parlement? Laat ik even duidelijk zijn: in de Raad zijn nog geen amendementen aan de orde. We hebben het dus niet over waar ik zit. Er zijn wel tekstvoorstellen vanuit het Oostenrijkse en Roemeense voorzitterschap. In het Europees parlement gaat het op dit moment alleen over de amendementen in de onderliggende commissies. Er is ook nog niet plenair over gestemd. Het is dus ook niet zo dat dit hét standpunt van het Europees parlement is. Als ik even een niet zo toepasselijke vergelijking met puls mag maken: daarbij ging het ook om de onderliggende commissie versus het parlement. In de onderliggende commissie was er op een bepaald moment ook een ander inzicht dan waarvoor het totale parlement heeft gekozen. Dus ik weet nog niet wat de geconsolideerde positie van het Europees parlement is op dit punt.

Dan de vraag over de varroamijt. Ik heb het nog even laten checken, maar naar ons weten is er geen nieuw of heel recent rapport over de varroamijt. Er zijn wel diverse rapporten van de WUR over de varroamijt. Ik heb heel recent, zoals ik net zei, een artikel gezien op de website van de WUR, waarin wordt verwezen naar verschillende bronnen. Er was ook een interview met een van de onderzoekers die daarbij betrokken zijn. Het is ook niet zo dat we niet het belang onderkennen van de varroamijt. Dat heb ik net in de eerste termijn ook gezegd. We zijn ons er zeer van bewust dat die een bedreiging is voor de honingbij. Ik wil even duidelijk maken dat het over de honingbijen gaat. Overigens las ik in het laatste artikel van de WUR – ik heb het zelf even bekeken – dat er heel hoopvolle ontwikkelingen zijn, bijvoorbeeld dat de honingbij zelf resistenter kan worden tegen de varroamijt.

Mevrouw Lodders (VVD):

Ik noemde net een andere bron, maar het artikel stond op Akkerwijzer.nl. Dat is niet hetzelfde als Nieuwe Oogst. In dat artikel wordt gesproken over een nieuw onderzoek. Het kan zijn dat dat er is. Mag ik de Minister vragen om er toch nog eens even naar te kijken en er voor het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen een duiding over te geven? Ik ben blij dat de Minister aangeeft dat zij het belang van de aanpak van de varroamijt in relatie tot de honingbij – zo is het helemaal correct omschreven – ziet, maar in de hele aanpak, in de strategie, is die echt onderbelicht. Dat punt heeft de VVD al eerder naar voren gebracht. Ik heb er ook eerder vragen over gesteld, naar aanleiding van een uitzending van, ik meen, Reporter. Daar is vervolgens geen opvolging aan gegeven, dus ik hecht er wel aan om er bij het AO Gewasbeschermingsmiddelen verder op in te kunnen gaan.

Minister Schouten:

Dan zullen we daar op dat moment verder op ingaan. Ik ben me er niet van bewust dat wij geen oog hebben voor de varroamijt. Maar nogmaals, het is een beetje lastig dat er in een artikel wordt verwezen naar een onderzoek, maar dat wij niet weten welk onderzoek dat is. Wij zijn ook niet bekend met een recent onderzoek. Op de website van de WUR staat ook geen recent onderzoek. Ik weet niet waar het over gaat. Dat is even lastig.

Mevrouw Lodders (VVD):

Ik kan ook schriftelijke vragen stellen.

Minister Schouten:

Ik heb het artikel op Akkerwijzer ook gelezen, maar als ik niet weet naar welk onderzoek het verwijst, kan ik er ook geen reactie op geven.

De voorzitter:

Mevrouw Lidders, kunt u achterhalen over welk onderzoek het gaat? Als u dat doorgeeft, zegt de Minister toe dat zij erop in zal gaan. Probeer u dat dan uiterlijk morgen te doen. Dat kan via de griffier of via uw eigen kanalen. Dan kan de Minister erop reageren. Maar als niet duidelijk is om welk onderzoek het gaat, is het lastig. Is dat akkoord?

Mevrouw **Lidders** (VVD):

Ja.

De **voorzitter**:

Dan spreken we het op die manier af. Het kan sowieso altijd terugkomen bij het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen. Zijn we zo rond? Ik dacht het wel.

Minister **Schouten**:

Ja.

De **voorzitter**:

Hartstikke goed. Dan zijn we klaar met de beantwoording van de vragen door de Minister. Er zijn een aantal toezeggingen gedaan. Die ga ik even opnoemen.

- De Minister bekijkt welke informatie zij inzake de Bee Guidance, waaronder het feitenrelaas, nog aan de Kamer kan sturen. Dat doet zij binnen een week.
- Na de stemming over de pulskorvisserij in het Europees parlement stuurt de Minister een brief aan de Kamer over de vervolgstappen. In die brief gaat de Minister onder meer in op de vraag welke mogelijkheden er nog zijn voor Nederland en hoe het verdergaat met de lopende vergunningen.

Zijn dit de toezeggingen zoals we die met elkaar hebben gedeeld? Meer informeel voeg ik daar nog de afspraak aan toe die we net hebben gemaakt met mevrouw Lidders.

Akkoord. Daarmee sluit ik de vergadering en dank ik de Minister...

Mevrouw **Lidders** (VVD):

Ik heb nog een punt van orde. Volgens mij staat er voor morgen een concept-VAO in de agenda.

De **voorzitter**:

Dat concept-VAO is ingetrokken, maar dat is gebeurd toen u buiten de zaal was. Mevrouw Ouwehand heeft op dit moment geen VAO aangevraagd, ook niet voor een later moment. We gaan eerst in de procedurevergadering kijken hoe we verdergaan met dit onderwerp. Daarmee dank ik de Minister en haar ondersteuning, de ambtenaren, de mensen op de publieke tribune, de bodes, de stenograaf, onze griffiers en last, maar ook heel belangrijk, onze Kamerleden. Ik wens u allen een heel fijne avond.

Sluiting 16.09 uur.